Taiteilijakohtaloita

Kankaanpään taidekoulun opiskelijoiden esseitä

Toimittanut Antti Nylén

TAITEILIJAKOHTALOITA

Kankaanpään taidekoulun opiskelijoiden esseitä

Toimittanut Antti Nylén

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Pori
2020

Esseet on kirjoitettu Teksti, puhe, ääni -kurssilla

Kankaanpään taidekoulussa, SAMK:ssa, keväällä 2020.

•

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sarja D, Muut julkaisut 2/2020
ISSN 1457-0718 | ISBN 978-951-633-311-6 (painettu)
ISSN 2323-8372 | ISBN 978-951-633-312-3 (verkkojulkaisu)

Copyright © Satakunnan ammattikorkeakoulu ja tekijät

Julkaisija:
Satakunnan ammattikorkeakoulu
PL 1001, 28101 Pori
www.samk.fi

Kannen kuva: Karoliina Korvuo
Taitto: Anti Nylén
Paperit: Invercote G 260 g/m^2, Edixion Offset 120 g/m^2
Paino: Helsinki Bofori, Oy Helsinki 2020

Satakunnan ammattikorkeakoulun julkaisut ladattavissa ilmaiseksi: theseus.fi

Sisällys

MILLA TERVAKANGAS
Mulla ois esitys!.....6
SARI PORTTILA
Kukkasjärventie.....8
ANNA-MAIJA HEIKKILÄ
Erään yksinhuoltajan epikriisi.....11
KAROLIINA KORVUO
Meneekö ihan näin.....15
AAPO KORKEAOJA
Multauskottavuus.....17
SIIRI HARTIKAINEN
Delfiineistä ja kuvittelusta.....21
ANNIKA TAKKALA
Voikukkakirjoituksia.....23
MIRVA NISKANEN
Progressin ysärituulitakki.....27
MONNA LAAKSONEN
Unesta.....29
JOHANNA ¨JORMA¨ KINANEN
Sen vanhana taitaa.....33

Kirjoittajat.....36

Mulla ois esitys!

Milla Tervakangas

Tässä on ovi maailmaan, jota käytän yhtenä luovista tiloistani. Olen löytänyt tämän paikan tajuntani toimipisteestä. Avaimena tänne käy kutsu, jonka ihmeen kaupalla saitte juuri. Aikaisemmin ajattelin, etten kutsu tänne ketään, milloinkaan. Tuuli puhaltaa nyt kuitenkin avoimena joka suunnasta – se on kääntymässä. Ihmeellinen juttu, mutta en ole aikaisemmin kuvitellut tänne muita ihmisiä. Muuta eläin- ja kasvikuntaa olen sen sijaan kohdannut runsaasti. Silloin, kun ensimmäisen kerran saavuin tänne, kokemani teki minuun lähtemättömän vaikutuksen. Matkani alkoi ihmeellisestä tapahtumasarjasta, jonka seurauksena päädyin tänne. Saavuin paikalle syvää reittiä, jossa kohtasin ensimmäisen näytöksen. Se on kuitenkin salainen. Ihailen kunnioittaen tämän maaston rajattomuutta ja opetusarvoa, jota se on osoittanut. Vastikään löysin itseni kuin pyykkinarulta kuivumasta. Täytyin leppeästä tuulesta, jonka henkiä myötäilin rentoutuen. Ja kerran ratsastin jättiläisjäniksen selässä luolaan, kunnes yksi loikka oli niin tarmokas, että sen voimalla sinkouduimme alhaalta ylös, lävitse kiven ja kokonaisen vuoren, huipulle asti. Käsittämätöntä.

Lapsena tein siskoni kanssa runsain määrin spontaaneja esityksiä. ”Meillä ois esitys!” ilmoitimme ja ryhdyimme toimeen. Lyhyen teatraalisesti suunnitellun osan jälkeen esitykset usein äityivät hurmioituneeseen improvisaatioon. Muistan kimeää, tiuhaa ääntä, pyörähdyksiä, kieroja silmiä – kontrollin menettämistä. Jatkoimme toisinaan niin pitkään, että joku yleisössä sanoi painokkaasti *kiitos*. On kuitenkin yksi esitys, jota en tullut tehneeksi, vaikka tavallaan halusin. Sen nimi voisi olla ”Salainen kuitti”.

Olin lapsuuden hiihtolomareissulla pohjoisessa Suomessa, kun menin ostamaan herkkuja läheisestä kaupasta. Onnistuneen kaupan päätteeksi sain ostoksistani kuitin. Silloin ihmiset tuskin vierastivat kuitteja niin kuin nykyään. Toisinaan vaivaudun kassahenkilön puolesta juuri kuittiasian takia. Myyjät tietävät, että harva haluaa kuittia, mutta joillekin se on kuitenkin tärkeä. Tällä reissulla sain kuitin kyselemättä. Sen saaminen tuntui arvokkaalta, kuin siirtymäriitiltä. Mutta mihin? Kuitti edusti minulle jotain itsenäistä ja kypsää.

Pakkasin ostokseni ja lähdin tallustamaan mökille. Jo kaupan käytävällä katselin kuittipaperia. Katselmukseni päätteeksi sen alareunasta paljastui jotain. Siellä oli runo. Luin sen kerran, toisen, kolmannen, lopulta koko kävelymatkan ajan. Osasin sen mökille saapuessani ulkoa.

Mökissä tapahtui paljon, mutta minä piilouduin huoneeseeni tutkimaan kuittipaperin ihmettä. Sain siitä uudenlaista voimaa, kauneudentuntoa. Runo kertoi tietysti Lapin luonnosta. Mietin kuittipaperiin satunnaisesti runoilevan kassakoneen mahdollisuutta. Olisipa sellainen! Paloin halusta kertoa kuitista ja runosta muillekin, mutten uskaltanut, sillä aavistin vaaran. Ehkäpä kuitin taika haihtuisi? Toisinaan sitä ei tahdo taian haihtuvan. Runo jäi kulkemaan mieleni reunoille, kunnes unohdin sen. Säilytin myös kuittia lompakossani niin pitkään, että sen muste haihtui näkymättömiin.

On siirryttävä pian alkavaan esitykseen.

Olen tuonut tarpeiksi kaikki välineet, jotka muistan kirkkaasti lapsuuden esityksistä. Hassu hattu, huivi, helminauhoja, jääkiekkokypärä, maalivahdin munasuojat, ämpäreistä tehty rumpusetti, huulipuna. Esiintymispaikkana käytän tätä tilaa, jonne jo alussa saavuimme. Tuossa selkäni takana on urut, jotka ovat ihmeellisimmät kaikista. Taaskin vastapäätä minua pienellä, pyöreällä pöydällä on vanha, paksu kirja. Sen kaikki sivut ovat aivan valkoiset. Silti sitä on luettu paljon.

Yhtäkkiä huomaan olevani alasti. Alan kiireesti etsiä vaatteita ylleni. Näen valtavan huivin leijumassa yläpuolellani ja ryhdyn kurottelemaan sitä

otteeseen. Siinä samassa tuulenpuuska tarttuu huiviin ja lähtee kuljettamaan sitä ympäriinsä. Hypähtelen paljaana sen perässä, kunnes jotain rapisee jalkani alla. Pysähdyn ja ravistan kuittipaperin jalkapohjastani. Luen ääneen:

YLNERTEESSA / lohgerdhus jiao sun
Konhusta: 000 000 Trestun tysli 67408 9
Visfertun 76/50 Astrulfiitta - - - -
Renta svita **Hes**
Svibaba luutta 0 0

Artshippa (ler 0 % A & 0)

Nogota flinsse sokota mau parati tsiikka
ela ta hau
Merana liine ala ta hus
Minata tsuuga finata aa.
aa, aaa, aaaaa
x3
aaa aaa aaa

Silloin tuuli rauhoittuu ja huivi laskeutuu suoraan ylleni. Seison vaikuttuneena paikallani. Tuuli on siis puolellamme, jokin minussa toteaa. Samassa tuuli irtoaa minusta puuskana ja syöksee itsensä valkoiseen kirjaan niin, että sivut heilahtavat merkitsevästi. Huivi peittää minua aavemaisen paljon. Siksi aloitan aavemaisen tanssin, jonka mukanaan tuoma huhuilu täyttää tilan kaiuillaan. Näkymätön rummuttaa löylyämpäreitä, urut soivat ja tähdet katossa tuikkivat. Mutta ei! Nämä ovat elävien, eivät kuolleiden juhlat. Lopetan tanssin ja valahdan dramaattisesti maahan.

Lasken huivini niin, että näen taas ympärilleni. On laskeutunut illan hämy. Täällä kynttilät syttyvät *tietyn* ajatuksen voimalla. Uudessa valossa tutkin itseäni päästä varpaisiin. Tiedän, ettei juhla-asuni ole kunnossa. Ensin olisi pukeuduttava, ja sen jälkeen juhlittaisiin *Tuulen juhlaa*. Riisun huivin harteiltani ja sidon sen peitteeksi ylävartalolle. Sitten huomaankin jo olevani hassu hattu päässä, helmet kaulassa, nilkoissa ja ranteissa. Sopivasti vinksahtaneena innostun tästä omituisesta näystä ja päädyn lennokkaisiin toimiin. Jääkiekkokypärästä saan vielä käsilaukun, johon kätken huulipunan. Sitten esittelen asuani. Käyn suoraviivaisen tyylikästä muotinäytöskävelyä risteillen edestakaisin hohtavalla kivilattialla. Kun muotinäytökseni on ohi, pysähdyn valmistelemaan juhlameikkiä. Mutta minullahan on vain huulipunaa. Alan sivellä sitä huuliini. Suljen silmät ja tunnen, kuinka pehmeältä huulipuna tuntuukaan ihoa vasten. Yhä pehmeämmältä, yhä sulavammalta. En voi lopettaa, sillä olen aivan lumoutunut punaamiseen. Unohdan ajan- ja paikantajun, kun sivelen maalia intohimoisesti pitkin poikin kehoani. Hätkähdän, kun puna on kulunut loppuun. Nyt olen viimeistä silausta myöten valmiina juhlaan.

On tulossa tuulen juhla, mutta kuinka sellaista juhlitaan? Alan kutsua sitä luoksemme. Annan kutsuhuutoni kaikua kaikilla taitamillani sävyillä, kunnes ***se*** saapuu. Hienoinen tuulenvire käy ympärilleni yhä voimistuen. Tuuli tuntuu tulevan luokseni ihmeellisesti joka suunnasta yhtä aikaa. On vavahduttava kokea tilaa, jossa tuuli käy tasaisesti joka kantilta. Sitä on kuin keskus, kohiseva ydin. Unohdun ennen tuntemattomaan ja kohoan kevyesti ilmaan. Katkaisen vielä vanhat kivihelminauhani ranteista. Pääsevät tuulen raoista kimpoilemaan omille, uniikeille radoilleen – ilotulitteiksi. Teille kätkettäväksi, löydettäväksi.

Kukkasjärventie

Sari Porttila

Kyyristelimme Salpausselän kyljessä, valoisalla mäntykankaalla, tuijottaen lähes pystysuoraan alapuolellamme näkyvää pihapiiriä. Me vakoilimme. Punamultainen vanha talo betoniportaineen sekä sen villiintynyt piha, joka sekoittui lähes saumattomasti ympäröivään sekametsään. Pihapiirin ränsistyneet ulkorakennukset olivat kallellaan joka suuntaan, ja saunarakennuksen tiilinen, kulunut savupiippu näytti nuhjuisen väsyneesti uhmaavan helteistä ilmaa. Pihalla löysässä narussa roikkuivat pyykit, aluskalsarit ja paidat. Nukkavierut vaatteet kuivuivat leppoisasti kuumasta maasta kohoavassa sammaleisessa tomussa.

Vesa makasi aivan kiinni kyljessäni, sammalen tuoksuisella varvikolla ja raapi hiljaa kämmenselässään olevaa hyttysenpuremaa. Räpsäisin nopeasti muutaman kiipeilevän muurahaisen alas hänen olkapäältään. Lapsuuden läheisyys ja mutkattomuus parhaan ystävän kanssa. Kun käänsin taas katseeni kohti mökkiä, tunsin piilottelun aiheuttamaa hermostuneisuutta. Ei ne voi meitä sieltä alhaalta asti nähdä, eihän? Pelkäsimme Vesan kanssa tuota punaista tupaa ja sen rempallaan olevia piharakennuksia, ja silti kaikesta tästä huolimatta tuo hökkelinen pihapiiri asukkaineen kiehtoi meitä selittämättömällä tavalla.

Asuimme Veskun kanssa molemmat vierekkäisissä rivitaloissa tämän jyrkän harjun päällä. Yhdessä samosimme pihapiirimme mustikkaisia mäntykangasmetsiä ja laskeuduimme päivittäin sen jyrkkää rinnettä alas hiekkateiden, rintamamiestalojen, peltojen ja kuusimetsien maailmaan. Alhaalla ei ollut katuvaloja eikä asvalttia. Siellä odottivat seikkailut.

Salpausselän harju ja sen luonto ovat vieläkin kristallinkirkkaina mielessäni, kuin sielunmaisema. Erilaisten metsien ominaiset tuoksut ja äänet; mustikoiden violeteiksi muuttuvat lehdet, saniaisten röpöläinen pinta, parhaat kiipeilypuut ja isoimmat siirtolohkareet. Talvella tämä harjun muodostama valtava syöksy toimi hurjapäisenä pyllymäkenä, ja kesällä pakollisena pahana, matkalla uimarannalle tai sieltä kotiin. Kotiin kiivettiin valtavan kuusen juurelta alkavaa polkua pitkin. Tuo lipevä oikoreitti, joka oli laskeuduttava varovasti, sen keskellä sinnittelevistä puista tukea ottaen. Puunjuurien ja kivien muodostama jyrkkä portaikko, joka oli noustava nelinkontin pahimmista paikoista. Harjun päällä oli marjaisaa ja kuivailmaista mäntykangasta ja alhaalla uneliasta ja kosteaa kuusivoittoista sekametsää. Välissä näiden kahden metsätyypin erottajana vain jääkauden muovaama äkkijyrkkä seinämä.

”Nyt ne tulee pihalle”, sihahti vieressäni Vesku ja sai meidät painautumaan syvemmälle mustikanvarpuihin.

Punaisessa tuvassa asui mustapukuinen akka vanhentuvan aikuisen poikansa kanssa. Tämä iso mies näytti meistä aivan mörökölliltä – valtava vatsa näkyi paidan alta ja pitkät kalsarit roikkuivat puolilahoina jalassa. Muistikuvissani peikkomaista vaikutelmaa korostaa vielä entisestään pälvikaljuinen tumma hiuskuontalo. Ja voi että kuinka poika huusikaan äidilleen! Koko harjun rinne raikasi ja tuntui kuljettavan nuo raivokohtaukset ylöspäin – sinne, missä me varvikossa tarkkailimme heitä. ”Mörkö ja tölli ja mörö-mörökölli”, sanailin hiljaa ja sain Veskun tirskahtamaan. ”Törömölli”, hän sanoi ja painoi kikattaen naamansa vasten kuivaa sammalta. Purskahdin nauruun ja painoin nopeasti kädet suuni eteen. Vesku pidätteli naurua ja korjasi valuvia silmälasejaan. Hän peruutti hieman, pienten männynoksien rutistessa ja napsuessa varpujen seassa. En vieläkään ymmärrä, miten nuo herkän muotoiset silmälasit pysyivät niinkin ehjinä ja ylipäätään tallessa toilailuissamme. Me metsälapset, kankaan kasvatit, jotka taas kerran katselivat alhaalla avautuvaa maisemaa ja siellä pyörivää näytelmää.

Mistä sitten johtui kiinnostuksemme tuota tupaa ja sen asukkaita kohtaan? Olen pitänyt sitä aina lapsen kiinnostuksena kuriositeetteihin, sillä totisesti, kuin muinaisjäännös mustavalkoisilta ajoilta seisoi tuo pihapiiri hiekkatien varrella, ympärillään uudempaa haja-asutusta. Kuin omituinen langanjuoksu muuten niin eheässä kankaassa. En usko, että olisimme tutkailleet talon elämänmenoa harjumme laelta, mikäli siinä olisi asunut tavanomainen lapsiperhe tai hiljainen vanhus, mutta tuo nainen ja hänen hurja poikansa saivat mielikuvituksemme valloilleen. Luulenkin yhdistäneeni tuon mummoraaskun noita-akkoihin – pieni mustiinpukeutunut hahmo lähes mustine nutturahiuksineen käväisi ketterästi pihalla noutamassa pyykit tai visiitillä huussissa. Hän eli tiiviisti tässä pienessä piirissään poikansa kanssa. Muistoni akasta rajoittuvat pelkästään kesään, talvella en muista nähneeni hänestä vilaustakaan. Oli vain jälkiä lumessa ja luudittu porras.

Jossain vaiheessa tuon punaisen talon vanha poika kuoli, kuulemma sydänkohtaukseen. Lienevätkö ylettömät raivonpuuskat lopulta ottaneet liikaa miehen pumpun päälle, mutta niin vain jäi akka yksin tupaansa. Harjun rinne hiljeni ja mekin uskaltauduimme tarkkailemaan lähemmäksi ja lähemmäksi, olihan metsä kuitenkin minun ja Vesan itse valloittamaamme reviiriä. Mutta lopulta kävi niin, että olimme ylittäneet rajan.

Olimme talon takapihalla, ja oli syksy. Harjun juurella kasvavat ja sujuvasti talon pihapiirin valloittaneet ohuet puut olivat tiputtaneet lehtensä ruskeaksi patjaksi jalkoihimme, niljakkaaksi matoksi. Potkiskelin paksuja lehtipaakkuja edelläni, kun kahlasimme hintelien runkojen lomassa, ysäriläisissä ulkovaatteissamme. Minä johtaen retkeä, vuotta vanhempana ja isompikokoisena kuin Vesku. Punaisen talon räyhäävän pojan poistuminen oli tehnyt meistä uhkarohkeita ja olimme siirtäneet tutkimuksiamme liian likelle taloa. Kääntelimme omassa rauhassamme metsiköstä löytyviä peltitölkkejä, ämpärinkappaleita ja puhkiruostuneita tynnyrinosia. Konttasimme ja möyrimme, eikä kumpikaan meistä huomannut saaneemme seuraa.

Akka oli tullut tuvastaan pihalle.

Keskustelun, jonka me kolme sitten kävimme, olen jostain syystä unohtanut. Haluaisin kovasti kuulla akan sanat, tietää miten hän meidät pihaltaan yllätti, mutta kuitenkin kaikki tämä on jo mielestäni pyyhkiytynyt. Hänen kasvonsa minä kuitenkin muistan. Hänen silmänsä olivat tummat ja pyöreän muotoiset, ja niiden yllä oli mustanharmaat ja paksut kulmakarvat. Toisessa poskessaan akalla oli tumma luomi, kuin mustetahra, suuri ja huomiota herättävä. Iholtaan hän oli hillityn kurttuinen, mutta paahtuneen ruskettunut, ja minusta hän oli varsin erikoinen näky näine piirteineen. Tumma tukka oli siistillä keskijakauksella ja vedettynä tiukalle nutturalle niskaan. Akka oli kaiken kaikkiaan varsin kaukana *Pikku Kakkosen* hempeän pastellisesta Kylli-tädistä. Hän vaikutti enemmän ovelalta Ruijan Noidalta, sellaiselta, jonka I. K. Inha on monia kertoja kuvannut kokoelmiinsa. Siinä hän nyt oli, Veskun ja minun yllätykseksi, mustassa pohjepituisessa hameessaan ja tummassa, kuluneessa villakankaisessa takissaan. Saappaat jaloissaan. Kuin Pohjan Akka, osa Vanhaa Kansaa.

Kiinni jäämisen häpeä pyyhkäisi ylitseni aaltona ja huomasin, kuinka Veskun korvat lehahtivat punaisiksi pipon alla. Hän varmasti harkitsi pakoon lähtemistä. Minä olin kuitenkin valtavan utelias ja toivuin nopeasti säikähdyksestäni. Ehkäpä akka tervehti meitä heti ystävällisesti, ja niinpä ryhdyimme juttelemaan, nyt kun viimeinkin oli tilaisuus. Omituinen kolmikkomme keskellä syksyä: ruskeatukkainen pitkä tyttö, vieressään hentoinen vaalea poika soikeine metallisine silmälaseineen ja vielä erakoitunut akka täynnä arvoituksia.

Muistan, kuinka hän esitteli meille metsittynyttä takapihaansa ja vastaili kärsivällisesti kysymyksiimme. Maasta löytyi vaikka minkälaisia romunkappaleita, jotka kiehtoivat kahta uteliasta lasta. Oli autonosia, säilyketölkkejä ja vanha uuninluukku hautautuneena tummaan lehtimassaan. Nyt aikuisena käsitän, kuinka yksinäinen tuo äiti on saattanutkaan olla poikansa kuoleman jälkeen. Mahdoimme tietämättämme olla hänelle varsinainen ilonlähde, kun sillä tavoin tupsahdimme luvatta punamultaisen talon takapihalle urkkimaan.

Siinä pihalla kiertäessämme antoi tuo erikoinen akka vastauksien lisäksi meille myös muuta ihmettelemisen aihetta.

Tätä merkillistä asiaa muistossani itsekin vuosikaudet epäilin vain unen tuomaksi harhaksi, niin kummalliselta se vaikutti.

Silloin kun ilmestyimme Veskun kanssa tuon tuvan pihaan, märkien lehtien ja lahoavan puun tuoksuisena syksynä, esitteli mustiin pukeutunut pikkuinen akka meille pihansa unohdetun aarteen: *uima-altaan.* Likaisena ja ajan järsimänä se oli lujasti paikoillaan, kaarevine hienomuotoisine portaineen ja rapistuvine vaaleanturkooseine maalauksineen. Kaiteita ei betonisella altaanreuhkalla ollut, enkä uskalla edes kuvitella miten se on joskus aikoinaan ja kaikessa loistossaan saatu vettä täyteen, mutta siinä se akan tuvan takapihalla oli.

Muistelen hämärästi asukin tuota myös itse kummeksuneen, liekö olivat siinä ikinä uineetkaan? Nyt edelleen ihmettelen tätä allasta ja sen mystistä rakentajaa, sillä uimarantaan on akan talolta vain puolen kilometrin matka, talon vieressä kulkevaa siistiä hiekkatietä pitkin. Oliko tosiaan kooltaankin varsin vaatimattoman talopahasen pihalle saatava oma uima-allas?

Niin tai näin, palaan vieläkin, yli kaksikymmentä vuotta myöhemmin unissani tuon talon pihaan. Kun olin teini, muutti akka kuulemani mukaan talostaan kuntamme keskustaan, kerrostaloon siskonsa luo. Lähtiessään talolta viimeisen kerran hän asetti luudan ovea vasten pönkälleen.

Siinä se luuta nyt taloa vartioi, kesät ja talvet, vuosista välittämättä. *Ei ketään kotona.*

Näin tuon punaisen tuvan viimeisen kerran 2010-luvulla, vieraillessani kotiseudullani. Minun oli välttämättä saatava selvyys mieltäni vaivaavalle asialle. Toki nyt aikuisena olin kiusallisen tietoinen siitä, ettei ole lupaa urkkia ja kurkkia, mutta pakottauduin kuitenkin vierailulle. Kävelin autiotalon pihaan kuin vanha tuttava ikään. Luuta oli kaatunut lohkeilleen portaikon viereen ja piharakennukset olivat entistä enemmän kallistuneita. Luhistumaisillaan olevan saunakammarin ovi oli juuttunut raolleen, ja näin vilahduksen puisesta seinänvieruspenkistä, sitä peittävästä liinasta ja sekalaisista muovisangoista. Ulkona narulla roikkui unohtuneena muutama pieni, jäkälöityvä pyyhe ja vaatteenriekale.

Itse punaisen asuinrakennuksen ikkunat olivat säästyneet vandaaleilta ja ehjinä suojasivat sisätiloja ulkomaailmalta. Tuntui, että itse harjun juuren villiintynyt luonto talon ympärillä vaati päästä sisälle, kuin haastaen tuon pysähtyneen autiotalon. *Meillä on aikaa odottaa.* Ja niinpä tämä hidas mutta väsymätön kaksintaistelu jatkui äänettömänä ympärilläni.

Irrotin katseeni talosta ja kiersin takapihalle, jossa ohuet, kitukasvuisen näköiset lehtipuut vieläkin sinnittelivät. Saniaiset olivat valloittaneet laajemman alan kuin muistossani ja sain kahlata niiden lomassa tutkimusmatkallani. Olin niin utelias tietämään, olinko vain nähnyt unta tuosta oudosta pihasta. Mutta siinä se vihdoin oli. Turkoosi maali haalistuneina lastuina betonisella pohjalla, isot palat kaarevia portaita lohjenneina kuivuneiden lehtien muodostaman silpun seassa. Allas oli pienempi kuin muistin, mutta todellinen. Olin erottavinani ikivanhan tien muodon altaan takana; se kaartui loivasti hiekkatielle, nyt jo reilusti umpeen kasvaneena. Minua nauratti vieläkin ajatus altaan tekijästä, joka yksinkertaiseen punaiseen tupaansa halusi luoda tämän turkoosin keitaan järven läheisyydestä huolimatta. Hymähdin ja muistelin Veskua sekä talon edellistä asukasta, tuota yksinäistä akkaa. Altaan ympäristöä tarpeeksi silmäiltyäni vaelsin hiljakseen saniasviidakon läpi takaisin talon etupihalle.

Lukemattomat kerrat olin ohittanut tuon pienen punaisen tuvan, mutta silti se saattoi minut vielä kerran yllättää. Sillä siinä seistessäni huomasin nyt ensi kertaa myös talon ulko-ovessa olevan turkoosia maalia. Kuin vihje aarteesta. Kiipesin hymyillen muutaman betonirapun ja nostin harmaantuneen luudan pystyyn ovea vasten ennen lähtööni.

Ketään ei ole kotona.

Erään yksinhuoltajan epikriisi

Anna-Maija Heikkilä

PSYKIATRIAN AKUUTTITIIMI, KOKKOLA 2.1.2020

HOIDON SYY (TULOSYY)
Masennuksen oireita, ahdistavaa oloa, uupumusta
Oma yhteydenotto
Hoidontarpeen arviointi tehty puhelimessa

ESITIEDOT (ANAMNEESI)
39-vuotias nainen, 2-vuotiaan lapsen yksinhuoltaja. Muuttanut heinäkuun alussa Kankaanpäästä Kokkolaan, opiskelee Kankaanpään taidekoulussa. Kokkolasta kotoisin ja muuttanut sen vuoksi tänne, että saa apua äidiltään. Masennusoireilua ollut pitkään, keväällä käynyt muutaman kerran Kankaanpäässä psyk. sairaanhoitajalla. Perusterve, ei lääkityksiä käytössä.

NYKYTILA (STATUS)
Puhelimessa itkuinen, kertoo, että pitkään sinnitellyt yksin masennusoireiden kanssa. Nukkuminen huonoa, heräilee herkästi, valvoo joka yö pari tuntia. Ärtyneisyyttä, ei omien sanojensa mukaan siedä mitään ylimääräistä. Vaikeutta jaksaa hoitaa arjen asioita. Lapsi sairastellut paljon ja sen vuoksi muuttanutkin Kokkolaan, koska täällä äiti pystyy auttamaan lapsen hoidossa. Lapsen isä ei ole mukana mitenkään lapsen arjessa. Yrittänyt itsehoitomenetelmillä hoitaa itseään, kiinnittänyt huomiota terveellisiin elämäntapoihin, alkoholia käyttää noin kerran kuukaudessa. Lapsi päivähoidossa. Kertoo myös olevansa niin uupunut, että hakeutunut lääkäriin joulukuun alussa ja tällä hetkellä sairauslomalla tammikuun loppuun asti. Toiveena saada käyntejä psykiatrian avohoitoon, toiveena myös, että käynnit alkaisivat pikaisesti.

SUUNNITELMA
Konsultoidaan lääkäriä potilaan yhteydenottoon liittyen. Potilas jää odottamaan yhteydenottoa.

Kaikki yksinhuoltajat, joiden henkisen tilan tiedän, haaveilevat itsemurhasta. Mutta kuten ystäväni totesi, se oikeus on meiltä viety. Tähän tiivistyy tärkein tieto yksinhuoltajuuden syvimmästä olemuksesta, tätä on yksinhuoltajuus.

Mistä tässä on kyse? *Mikä yksinhuoltajuudessa oikein on ongelmana?*

•

Sain lapseni vahingossa ja yksin. Raskaustestin tulos ei muuttunut viidennelläkään yrittämällä, ja vajosin veden alle, kelluin siellä pari viikkoa. Toivuin shokista, aloin innostua, hämmästellä kahta sydäntä sisälläni. Lauloin lapselleni rakkauslauluja ja pelkäsin keskenmenoa, kunnes jogurttien päiväykset ulottuivat turvallisille viikoille. Olin onnellinen ja epätoivoinen. Halusin lapsen, mutta en yksin.

Haalin kaiken avun, mikä saatavilla oli: varamummon ja perhetyöntekijän, ja oli minulla

vertaistukeakin, yksinhuoltajaystävä. Minulla oli tukiverkostoja, mutta liian kaukana. Sain tukea, mutta se ei riittänyt.*

Olisin kaivannut puolisoa, kun pari viikkoa synnytyksestä vauvan hengitys alkoi vinkua: jakamaan vastuuta lapsen hengestä, päättämään kanssani, lähteäkö yöllä päivystykseen tunnin ajomatkan päähän, vai selviääkö lapsi aamuun. Olisin halunnut jonkun, jonka kanssa tuijottaa vastasyntyneen hapuilevia, kieroja silmiä, ja nauraa sille, kuinka jotkut näkivät tuossa katseessa syvää viisautta. Jonkun, jolle sanoa: vertaile sinä turvaistuimia, opettele sormiruokailu ja elvyttäminen. Hanki sinä yhdistelmävaunut, isompi asunto ja turvallinen auto isofix-valmiudella. Maksa sinä osa lapsen harrastuksista, vaatteista ja kännykästä, niin minä alan taiteilijaksi.

Olisiko jokin tuen määrä riittänyt, jokin muu kuin mummo tai puoliso? Vauva-aikana tuntui melko hyvältä se, että perhetyöntekijä hoiti lastani pari tuntia viikossa ja varamummo satunnaisesti. Mutta olisin tarvinnut apua vielä palattuani kouluun, lapsen mentyä päiväkotiin. Jonkun auttamaan, kun sairastimme. Jonkun käymään meillä säännöllisesti, että olisin päässyt johonkin harrastukseen. Olisinko silloin välttänyt uupumisen?

•

Raskaana ollessani ystäväni antoi minulle exceltaulukkovertailun lastenvaunujen ominaisuuksista. Hänellä oli tuolloin kaksivuotias poika ja seitsemännet vaunut kierroksessa. (Väkisinkin tuli mieleen ex-mieheni tiheään vaihtuvat bemarit. Molempien harrastaminen vaati näköjään exceltaulukoita ja hiukan kyseenalaista ostosten perustelemista.) Sain ystävältä myös listan asioista, jotka piti hankkia ennen lapsen syntymää:

• itkuhälytin
• turvakaukalo
• sitteri (esim. BabyBjörn)
• harsoja
• vauvan patja
• pinnasänky
• vauvan lakanat
• vilttejä
• vaunuverho ja sadesuoja vaunuihin
• mobile pinnasängyn päälle ja vaunuihin
• puuhamatto
• hoitopöytä
• vaippoja
• nenäfrida vauvan nenästä poistettavan rään imurointiin
• sinkkivoidetta
• d-vitamiinitippoja (näitä pitää antaa joka päivä ja mieluiten sellainen merkki, ettei se ärsytä vatsaa)
• tuttipullot 2–3 kpl
• tutti 2–3 kpl + tuttinauha
• rintapumppu (sähköinen tai käsikäyttöinen)
• kantoliina/kantoreppu
• hoitoalusta
• kehto
• imetysliivit/imetystoppeja/imetysmekko/imetyspaita
• imetystyyny
• liivinsuojukset
• kylpyamme
• kylpyammeen teline
• yhdistelmävaunut + matkarattaat + adapterit turvakaukalolle (jos ei mene vaunuihin suoraan)
• bodyja 5 kpl 50–56 cm (kietaisumalli ja sellainen, missä kädet saa ”piiloon” eli käännettävät hihansuut)
• potkareita/puolipotkareita 5 kpl, mieluiten terälliset
• vauvansukkia 5 paria (voi käyttää myös käsissä, suojaa ihoa, ettei raavi itseään terävillä kynsillä)
• unipussi (eli vauvalle body ja sujautetaan sitten unipussiin, on lämmin eikä pääse tukehtumaan)
• yöpukuja 3–4 kpl 50–56 cm
• lämmin fleecehaalari/merinovillahaalari
• vanuhaalari
• kypärämyssy
• talvipipo
• vauvapesä.

---

* Riittävällä tarkoitan tasoa, jolla olisin onnistunut välttämään edes osan diagnooseistamme: silmätulehduksia, korvatulehduksia, liimakorva, pari angiinaa, nielurisanpoisto, irronneen kyynärluun kiinnittäminen ja toisessa leikkauksessa naulojen poisto, flunssia, määrittelemätön allerginen reaktio lapsella jouluaattona, lievä masennus ja burnout, oksennustauteja, kirurgisen poiston vaatinut aterooma kaulalla, epäilyttäviä luomia, unettomuus, massiivinen kuolaamistaipumus, ylähengitystieinfektio, silent refluksi, krooninen nuha, näköhäiriöitä, märkivän kitarisan poisto, kroonistunut migreeni, kolme korvien putkitusta, atooppinen iho, määrittämätön ahdistuneisuushäiriö, krooninen ihottuma, nyrjähtänyt nilkka ja enterorokko, joka irrotti lapseni kynnet.

Lista täytti minut huvittuneella kauhulla. Miten voisin ikinä omaksua kaiken tämän ja sen mikä ei lue tässä, oppia tämän uuden maailman? Heräsi kysymyksiä. Miten lapsi tukehtuu ilman unipussia? Mikä on vauvapesä? En osannut edes vaihtaa vaippaa.

Ja pitääkö minun oikeasti *imeä* lapseni räkää?

Kyllä pitää. Ostin tätä tarkoitusta varten myös laitteen, joka kiinnitetään pölynimuriin. Aloin säilyttää imuria makuuhuoneessa, siitä se oli kätevä ottaa aina yöllä käyttöön, kun vauva oli flunssassa kahden viikon välein. Piti vain varoa törmäämästä lattialla lojuviin kattiloihin, joihin olin illalla kiehauttanut vettä helpottaakseni lapsen hengitystä. Asettelin myös sipulisukkia sängyn päätyyn, mutta tästä oli pakko luopua kun se sai aikaan päänsärkyä. Minulla, ehkä myös lapsellani, mistä minä tiedän, hänellähän ei ollut tässä vaiheessa edes nimeä, saati puhekykyä.

•

Yrittäessäni selvitä elämästäni kuiville olen kahlannut läpi lukuisia selfhelp-oppaita. Kirjassaan *Osalliseksi onnellisuudesta* (2019) psykologi Jouni Luukkala napsii elämän osa-alueita palasiksi tavalla, joka luo miellyttävän illuusion hallinnan tunteesta: jos saan nämä neljä pallukkaa kuntoon, selätän ongelmani. Hän listaa palautumisen mekanismit seuraavasti:

1. Työnteon unohtaminen
2. Rentouttavien asioiden tekeminen
3. Haastavien asioiden tekeminen
4. Kontrolli omaan vapaa-aikaan.

Lapsen synnyttyä olin päässyt hyödyntämään näitä keinoja vain satunnaisesti, enkä ollut palautunut stressistä kunnolla pariin vuoteen. Iltaisin en osannut irrottautua taiteesta: sairastelun vuoksi pääsin työskentelemään niin vähän, etten kyennyt ajattelemaan mitään muuta. Arki oli juuri niin ikävää ja tylsää kuin sanakin antaa ymmärtää. (Olen aina syvästi inhonnut sanaa *arki*, siihen kiteytyy kaikki se ankeus, jota haluaisin elämässäni vältellä.) Elämä tunki naamalleni vain inhorealistisia haasteita: kuinka selvitä kylpyhuoneessa vilistävistä hiiristä tai yöllisen oksentelun logistiikasta (= muovipusseja, varalakanat, harsoja, vaihtovaatteet, yövalo, paperia ja kosteuspyyhkeitä valmiiksi sivupöydälle). Ei mitään kivaa ja kehittävää. Kaipasin elokuviin, teatteriin, joogaan, kaipasin pienelle iltakävelylle. Kaipasin opiskelemaan.

Viiden suhde yhteen. Niin monta hyvää asiaa pitäisi olla yhtä huonoa kokemusta torjumassa, kertoo psykologi Maaret Kallio kirjassaan *Lujasti lempeä* (2016). Muuten emme voi hyvin. Niin vahvasti ihminen on ohjelmoitu reagoimaan kielteisiin kokemuksiin: hälytystila pitää saada nopeasti päälle, jotta selviäisimme hengissä.

Ihaninta mitä tiesin oli nostaa päiväunilta juuri herännyt, unesta pehmeä vartalo syliini, ja painaa iso kuuma poski naamaani vasten. Hassutella, höpötellä, kutittaa ja köllötellä. Miten suloista olikaan, kun lapsi katsoi silmiin ja sanoi ”äiti”, haaveilevasti hymyillen. Miten minä inhosinkaan elämääni.

Aloin pelätä viikonloppuja jo tiistaisin.

Eräänä lauantaina olin ollut hereillä seitsemän tuntia, vaikka kello oli vasta yksitoista. Päivää oli yhä jäljellä yhdeksän yksinäistä tuntia, vieraassa pikkukaupungissa ilman tekemistä, kun yh-ystävänikin oli taas sairaana. Haaveilin nukkumisesta yhdeksään; haaveilin nukkumisesta kolme tuntia putkeen.

Odotin, että elämä kuluisi, aika valuisi, ja olisi taas maanantai ja päiväkotipäivä.

Päiväkotipäivä, mikä ihana sana!

Opiskelukaverini närkästyi hehkuttaessani sitä onnea, kun saan sulkea päiväkodin portin ja koko ruumiini kuplii riemua siitä, että tänään pääsen tekemään taidetta, tänään elämäni on minun. *”Ei kai tuo nyt oikeasti voi olla parasta äitinä olemisessa.*”

•

Kaipaan muiden seuraan, mutta useimmiten haluan olla yksin. Ajatukseni keskeytyvät, jos joku kävelee minua rantapolulla vastaan. Haluaisin huutaa tunkeilijoille kaksivuotiaani äänellä: *”Tämä on minun ranta! Tämä on minun meri! Ei saa tulla kukaan tänne ikinä!*”

En voi tehdä taidetta, jos joku muukin on paikalla. En todellakaan voi tehdä taidetta, jos lapseni on paikalla. Tarvitsen oman huoneen. Tarvitsen terveen lapsen, päivähoitoa, lapsenvahdin sekä mummon.

Olen janoinen, ahne taiteelle. Haluan pakahtua taiteeseen, kokea kuuluvani sen jatkumoon, ajatella itku kurkussa olevani myös taiteilija, ihan niin kuin nämä upeat tässä, näiden töiden tekijät. Haluan päästä maalaamaan, haluan päästä laulamaan, haluan saada ihmiset kokemaan taiteeni äärellä: tässä on elämä tiivistettynä, tämän vuoksi olen elossa, tästä ihmisyydessä on kyse.

Mutta se ei riitä. Haluan päästä myös rentoutumaan, salille ja uimaan, kirjoittamaan, lukemaan, nukkumaan. Haluan tehdä tuhannen palan palapelejä ja syödä irtokarkkeja sohvalla. Haluan olla rauhassa.

•

Jossain vaiheessa tajusin, että lapsi olisi minulla vielä vauvavuoden jälkeenkin. Olin koko ajan vain suunnitellut, miten selvitä tuosta ajasta, ja ajatellut, että sehän on vain vuosi. Alun suurin apu taisikin olla toivo paremmasta, usko siihen, että elämä helpottaa maagisesti heti kun lapsi täyttää vuoden, menee päivähoitoon ja minä pääsen taas ihanasti toteuttamaan itseäni taideopintojen parissa.

Pääsinhän minä, aina pari päivää kerrallaan. Joka päivä raahasin kaikki työvälineet mukaan kotiin siltä varalta, että lapsi sairastuisi. Kun vasta syksyn toinen kurssi oli menossa, jouduin soittamaan iäkkään äitini apuun.

Taapero oli tuolloin sairas ja minulla oli itselläni jokin viheliäinen tauti, yhdistelmä oksennustautia ja kuumeista hengitystieinfektiota. Kuljin kumarassa ympäri asuntoa laittamassa lapselle ruokaa, vaihtamassa vaippoja, nukuttamassa, leikkimässä. Makasin lattialla ja valvoin lasta syöttötuolissa. Torkahtelu sohvalla keskeytyi kirjan iskeytyessä otsaani tai palikan poskeeni. Olin hiukan ruhjeilla. Viikon sinniteltyäni soitin äidilleni. Onneksi, sillä seuraavalla viikolla meihin iskivät jo uudet vitsaukset. Tunnin sisään puhelusta äitini oli organisoinut pitkäaikaissairaan isäni hoidon ja pyytänyt serkkuni kuskiksi hakemaan meitä monen sadan kilometrin päästä, lauantai-iltana.

Jouluna en jaksanut enää. Itkin äidilleni kun loma ei tuntunut lomalta. Googletin: *”Milloin elämä lapsen kanssa helpottaa?”*

No ei ainakaan vastausten myötä.

”Sitten helpotti kun saimme vihdoin lapsen vuosien yrittämisen jälkeen.”
”Teini-ikäisen kanssa se vasta raskasta on.”
”Odotapa uhmaikää, vauvan kanssa on vielä helppoa.”

Jäin sairauslomalle. Palloilin vanhempieni luona syyllisyydentuntoisena pari viikkoa, ja juuri kun olin päättänyt vääntäytyä takaisin kotiin opiskelemaan, liukastuin vanhempieni talon edessä. Päivystävä lääkäri totesi, että kyynärpääni on irronnut, mutta kymmenen viikon päästä olisin jo kunnossa. Eli pääsisin palaamaan kotiin ja opintoihini vasta loppukeväästä, enhän voinut ajatella hoitavani reilun vuoden ikäistä lasta nostamatta häntä lainkaan. Ehtisinkö edes valmistua kun en päässyt opiskelemaan? Opiaattihuuruissani aloin tehdä surutyötä menetetystä taiteilijan urasta.

Palattuani kotiin totesin, etten enää pysty tähän. Kesällä päätin muuttaa mummolakaupunkiin ja tehdä opintoni loppuun etänä.

•

Nyt olemme asuneet mummolan lähellä kahdeksan kuukautta. Alkusyksystä luulin jo voivani paremmin: minulla oli kaikki apu mitä kuvitella saattaa, enhän minä nyt voisi uupua, eihän tässä elämässä ollut enää mitään sietämätöntä. Kaikki oli nyt hyvin. Edes lukiessani Eve Hietamiehen *Hammaskeijua* (2017) en osannut rinnastaa päähenkilön romahdusta omaan tilanteeseeni. Vasta hiljattain tajusin, mistä tässä on kyse: Kirjassa yksinhuoltajaisä sinnitteli, kunnes sai kasvatettua lapsensa kouluikäiseksi, ja masentui sitten. Minä sinnittelin, kunnes sain lapseni mummolaan turvaan.

Sitten sain vihdoin upota, ja alkaa nousta hiljalleen pintaan.

Meneekö ihan näin

Karoliina Korvuo

Lauantaina herään hyvissä ajoin yksin kotonani. Valmistan aikailematta itselleni kupillisen kahvia, jonka juon pukiessani ylleni siistit ja mukavat vaatteet. Suuntaan ulos ovesta.

Nautiskelen raikkaasta ilmasta astuessani sisäpihalta kadulle, jota kaupungin keskustassa sijaitsevan puutaloalueen värikkäät rakennukset reunustavat. Olen innoissani, sillä tiedän tekeväni matkaa kohti vielä tuntemattomia aarteita. Samaan aikaan pistävä tunne rinnassani muistuttaa siitä, millaisten aarteiden löytämiseen tällaiset aamut ovat yleensä johtaneet.

Astelen valkoisissa tennareissani pitkin kävelyteitä, joiden olemassaolo pian muuttuu häilyväksi. Matkalla ylitän vilkkaan autotien, ohitan autiolta näyttävän talon. Talon seinustaa vasten nojaavat laudanpätkät ehdottavat jalankulkijoille vuodenajasta riippumatta siirtymistä tien toiselle puolelle, katolta putoavan lumen aiheuttaman vaaran takia. Ylitän kadun, jonka päässä kävin vuosi sitten katsomassa asuntoa. Se oli kaunis asunto. Onneksi löysin kuitenkin muutaman korttelin päästä nykyisen kotini melkein pari sataa halvemmalla.

Vielä hetken kuljettuani ohitan tontin, jolla vähän aikaa sitten sijaitsi toinen autiotalo. Pyrin vauhtia hidastamatta rekisteröimään kaikki sen tilalle nousevassa uudisrakennuksessa tapahtuneet muutokset. Olen iloinen siitä, että rakennuttaja on valinnut taloon alueelle tyypilliset T -ikkunat.

Seisakkeellisen suojatien ja parkkipaikalle johtavan mutaisen oikopolun jälkeen suuntaan liukuoville. Vedän syvään henkeä ja yritän rentoutua. Sisälle päästyäni suuntaan vasemmalle silmäilläkseni huonekaluja matkalla torkkupeiteosastolle, jonne suuret kaulaliinat täällä usein päätyvät. Toivon näkeväni valkoisen, levennettävän rautasohvan. Olen löytänyt sellaisen täältä jo kahdesti, mutta molemmilla kerroilla sain itseni luopumaan aikeesta ottaa se mukaani. Haluan välttää muuttokuorman kasvattamisen suurilla ja raskailla esineillä.

Sisustustekstiilit, astiat ja sähkölaitteet tarkastettuani suuntaan vaatteiden luokse. Olen jonkin aikaa sitten päättänyt rajata katseeni ulkopuolelle kaiken mikä ei ole mustaa. Tällä päätöksellä pyrin hidastamaan kaappieni täyttymistä ja järkeistämään niiden sisältöä. Tietenkin pyrin näin myös säästämään aikaa, jota kuluttaisin täällä muuten tolkuttomia määriä. Muutaman kuukauden ajan olen keskittynyt mustan, neliönmallisen villahuivin ja puolipitkän villasekoitehameen etsimiseen. Olen huomannut, että ne löytyvät myös jonkun muun ostoslistalta.

Jään toistuvasti jumiin villakangastakkeja kannattelevan rekin ääreen siitä huolimatta, että omistan valmiiksi kaksi mustaa, kaksi harmaata, yhden viininpunaisen ja yhden vihreän. Jos rekissä sattuu – ja usein sattuukin – roikkumaan paikallisen hienon rouvan jälkeensä jättämä, lähinnä varovaisessa juhlakäytössä ollut sininen, suomalaisvalmisteinen villaulsteri, alkaa sydämeni pamppailla ja kurkkuani kuristaa. Uutena vastaavanlainen, puhtaasta villasta naapurikaupungissa ommeltu päällystakki maksaa satoja euroja. Täällä sen hinta määritellään muunlaisissa valuutoissa.

Tällaiset löydöt on tarkoitettu esimerkiksi minulle: yhteisöni reunamilla vaeltelevalle raukalle, joka edelleen harjoittelee elämää joskus lapsena syntyneen haavan ehdoilla. Haavan alkuperä taisi liittyä johonkin paistetun sipulin hajuiseen. Hapristunut, ruskea trikoo oli myös läsnä, sillä verhottu perä joka peitti auringon. Sen haavan seurauksena aloin kai kuvitella kaiken tavallisen olevan jollain tavalla vaarallista. Siis sellaisen tavallisen, johon sitoutuminen mahdollistaa tunnistettavan ja siten turvallisen aseman laumassa. Tavallinen uskottelee, että se on karsinut kadotukseen johtavat mahdollisuudet itsensä ulko-

puolelle. Todellisuudessa joudun sen sisällä pysytelläkseni pälyilemään jatkuvasti ympärilleni ja varmistelemaan, etten valinnoillani aiheuta muissa levottomuutta. Varastaminen tuntuu ainoalta keinolta pysytellä sen piirissä.

Sitä samaa huomaan kyllä näiden *löytöjenkin* minulle selittävän. Onko se merkki haavan arpeutumisesta?

Ainoa pelkoni on, että minä hetkenä hyvänsä muutkin kuin kaltaiseni hiipparit oppivat kiinnittämään huomiota ylleen vetämiensä symboleiden merkityksiin. Nyt jo vuosia kestäneen koulutuksen jälkeen he uskaltavat nähdä, miten niistä tulee käyttökelvottomia oikeastaan jo sillä hetkellä, kun ne kannetaan ulos liikkeestä. He näkevät miten kaikki näiden merkkien eteen tehty, elinympäristön tuhoamista ja käyttöveden myrkyttämistä vaatinut työ mitätöidään viidellä prosentilla elastaania ja miten idea muuttuu parin viikon maailmanympärysmatkansa aikana vanhentuneeksi vitsiksi kuluttajaksi muuttuneen ihmisen yllä. He hoksaavat typistäneensä itseltään sormen toisensa jälkeen otettuaan mallia kuvista, joissa neuroottinen nihilismi on naamioitu vapaudeksi.

Pelkään kaiken tämän muuttuvan ilmeiseksi ja että joudun tuolloin jakamaan resurssini, josta nyt voin ammentaa ylettömän määrän materiaalista nautintoa periaatteessa ilman syyllisyyttä. Pelkään, että joudun tunnustamaan syyllisyyteni kohtuuttomuuteen. Vielä nyt tämä vanhanaikainen, tehottomasti, ilman riistoa valmistettu ja kestävyydessään epäviehättävä, vakavuudella, säntillisyydellä, työteliäisyydellä ja kitsaudella kyllästetty ylellisyys on kuitenkin varattu vain loputtoman joustavalla aikataululla varustetuille henkilöille. Alun perin se on lunastettu käyttöön samalla hetkellä kuin synnyin. Olen ehkä sen ylellisyyden kasvattama, olen susilapsi, takkilapsi. Ei, en ole sen takin kasvattama, vaan sen takin käyttämättömänä pukupussissa roikottamisen kasvattama – lykätyn nautinnon kasvattama. Voi luoja kuinka rakastan tätä aikaa ja paikkaa historiassa, jossa pidättäytyminen ja odottaminen on täysin vapaaehtoista! Voin katsella loputtomasti pitkää ja suoraa kuvaa siitä, kun koko maailma heiluttelee paljaita, täytettyjä pakaroitaan ilokseni. Kukaan ei enää yritä väittää vihjailevuuden ja epäsuoruuden olevan hyveitä. Tai että asioiden arvo lisääntyisi jos kuva leikataan juuri silloin, kun olen saamassa suoran näkymän siihen, mistä olen eniten kiinnostunut. Olen nähnyt jo kaiken eivätkä vihjailu ja teeskentely aiheuta minussa muuta kuin raivoa. Kuvaruudulla liikkuvat värialueet ovat ainoa johtolankani siihen, mikä ihminen on. Minun on voitava luottaa siihen, että pääsen siihen käsiksi haluamallani sekunnilla.

Samalla ihailen Kekkosen-aikaisia Lada Samaroita ja toivon romahdusta. Toivon, että yhteiskunta osoittaisi tarvitsevansa minua johonkin. Haluan sen rukoilevan minua polvillaan tarttumaan moppiin tai soppakauhaan, jotta maailma pelastuisi. Nyt se yrittää vyö kaulani ympärille kiedottuna saada minut sytyttämään tuleen kotini keskellä vieri viereen rakennettujen puutalojen merta niin, että vain karhukaisilla olisi mahdollisuus jatkaa elämäänsä palokaasujen pimentämässä maailmassa.

Keuhkot jäykkänä, rintakehä ja kyljet kihelmöiden siirryn lopulta jonoon. Kannan sylissäni mustan villahuivin ja -hameen lisäksi viininpunaista housuhametta, raidallista villamekkoa ja kahta kotimaista villaneuletakkia. Ojennan löytöni henkilölle, jonka edessä en ole enää aikoihin jaksanut hävetä sitä, miten usein hänen palveluksiaan tarvitsen.

Kotimatkalla nappaan mukaani maalaiscroissantin ja punaista luomumaitoa.

Multauskottavuus

Aapo Korkeaoja

I

Kaupungistuminen ei ole fakta. Se on valinta. Se koostuu miljoonista pienistä talouden, politiikan, kulttuurin, yhteiskunnan sekä yksilöiden valinnoista ja kiteytyy joksikin, minkä kuvitellaan olevan vääjäämätön tosi. Kuten kaikki totuudet, kaupungistuminen on ajassamme vaeltavien komponenttien summa, eri kielillä muodostuvia tavuja, sanoja, väittämiä. Riittävän monella toistolla, summittaisesti niputettuna ne muodostavat ilmiön, globaalin megatrendin, joka niellään aamukahviin sekoitettuna, mustana tai valkoisena. Kutsuttakoon sitä faktaksi.

Kun tarkastellaan faktaa, totuutta, on hyvä esittää kysymys: kuka tästä hyötyy?

Kaupungistumisen eetos on pohjimmiltaan kapitalistinen. Kaupankäynnin keskittymisen myötä tavaranvaihto on tapahtunut kätevästi samalla torilla, jossa silkkitie on kohdannut hansalaivueen sekä perunapellon ja tuonut ihmiset yhteen. Sitten tuli asuntosijoittaminen.

Kaupungistuminen ja asuntojen hintojen nousu on perustunut väestönkasvulle, kysynnälle. Nyt, kun suuret ikäluokat kuolevat, eikä kukaan enää halua tehdä lapsia, on tilanne toinen. Asuntojen arvonnousu ei ole pelkästään yksittäisen kodinomistajan hyöty. Kansainväliset rahastot ostavat verottajan epäsuoralla tuella – valtavilla taloyhtiölainoilla rahoitettuja – uudisasuntoja, nostattavat hintoja, kotouttavat tuotot Bahamaan ja välillisesti luovat mielikuvaa maaseudusta, joka autioituu, koska kukaan, eli he, ei sijoita sinne.

Kun *Maaseudun tulevaisuus* tutki maallemuuton haluja, lähes miljoona suomalaista nosti käden pystyyn. *Hesari* ei juuri kommentoinut, mutta kahdessakymmenessä vuodessa se on julkaissut lukemattomia juttuja, joissa mainitaan kaupungistuminen eri vääjäämättömissä yhteyksissään. Kummassakin tapauksessa kyse on ideologisesta journalismista, valinnoista, tiedon valaisemisesta valitulla värillä – tai pimeydellä.

Eniten kapitalistisessa jauhannassa olen vihannut *arvon nousun* järkiperusteita. Hyödykkeiden konkreettinen käyttöarvo tai investointikustannukset eivät kerro mistään, vaan olettama halusta ohjaa asioiden arvon määrittymistä. On kohtuutonta, että osakekaupasta ja taidegallerioista tuttu mielihalujen mukaan sykkivä arvoviisari määrittää asumista. Perusoikeus ja kulttuurin kulmakivi on keinottelun takia muuttunut uhanalaiseksi eri tavoin eri puolilla maata. Liian kallista tai liian halpaa.

Kun väestö ei kasva, niin olennaiseksi arvonmäärittäjäksi muodostuu se, missä on hyvä asua.

Tämä *hyvä* ei ole fakta. Kysymys on isoista rahoista, sijoituksista, joiden olemassaolo tulee turvata. Siihen tarvitaan politiikkaa ja medioita, jotka luovat halun ja mielikuvien tueksi uutisia, tilastoja ja tutkimuksia. *Hesari* toimii täysin loogisesti: miksi tehdä juttuja maallemuuttohaluista, joku kreisi saattaisi vielä uskoa niitä – ja peli vaihtuisi Monopolista Mölkyksi.

II

Osana suurta kapitalistista unelmaa, ruuhkavuosien vimmalla, askartelimme Helsingin Tapanilaan ihanan muumitalon: sata vuotta vanhoja hirsiä ja pihasauna, mummolta tuoksuvia yllätysperennoita, asemalle täysillä juosten kolmessa minuutissa ja kaupungissa poks. Ympärillä ystäviä, edessämme loistava tulevaisuus.

Ajattelin, että muutto omalle 585 neliön tontille tuo riippumattomuutta, tekee minusta vapaamman taiteilijan, pienestä perheestäni onnellisen ja on looginen askel tiellä, jonka kuvittelin näkeväni. Havaitessani naapurin verhojen välistä

tirkistelyä purkaessamme taloa *Kivojen miesten kerhon* talkoissa ymmärsin, etteivät nämä nuorten miesten pyllyt Tapanilan yössä ehkä olisi ihan ok.

Eräs monista maratoonarinaapureistani (se, joka tykkäsi vaihdella Audeja kuin puhelimenkuoria) kävi, muka sattumalta, lenkillään todistamassa harrastustani Alepan roskiksilla, kun sukelsin ruokaa jälkeläisilleni. Nykytiedolla, ruokahävikkitrendien Suomessa, dyykkaus olisi ekoaktivismia, mutta vuonna 2008 se oli kai ällöttävää. Mitä vielä – olen aina vihannut ruohonleikkuuta, tuota porvarien perisyntiä, mikä rehotti pahassa ristiriidassa naapurini *fasistis-symmetrinen puutarhanhoito* -estetiikan kanssa.

Kotini on arvomaailmani koti, eikä sitä kannata korruptoida tarpeettoman paineen alla. En kestänyt vääristyvää peilikuvaa, joka päivittäin katsoi minua Audin kiiltävästä pinnasta. Liikaa liikettä, kuvottava kehä ykkönen, kaupungilla ohi katsovat tuntemattomat, kadonnut horisontti. Turhautumistaan huutava lehtipuhallin ja viivasuorien pihakivirivien väleihin piilotetut vihjeet viimeistelivät päätöksen.

Lopulta Alepan roskikset lukittiin, kirjoitin viimeisen saalisraportin dyykkausblogiini ja aloimme katsoa paikkaa jostain, missä olisi hiukan enemmän tilaa hengittää ja lapsemme pääsisivät pieneen kouluun.

Viisi minuuttia sen jälkeen, kun viimeinen lista saatiin paikoilleen, alkoi ensimmäinen näyttö ja neljän vuoden veret seisauttava remontointi päättyi. Toinen naapuri kysyi, miksi luovumme tästä kaikesta, meillähän on TÄMÄ KAIKKI ja siellä jossain ei mitään. Kolmas naapuri, kuultuaan hintatarjouksen, oli ymmärtäväisempi. Hän ohjeisti hippejä ottamaan rahat ja juoksemaan. He olivat kaikki mukavia, minä vain en mahtunut omaan karsinaani.

Muuttaessamme tein mikroympäristöä koskevan säännön tulevalle asuinpaikalle: avatessani oven saan nauttia näkemästäni, ja jos huudan oikein lujaa, joku hyvä tyyppi kuulee.

III

Yksi lempivihanaiheitani on uutisointi maakunnista. Maakunnat sitä ja tätä, maakunnissa näin ja niin.

Mikä helvetin maakunta? Suomi on nauurettavan pieni maa väkiluvulla mitattuna, mutta monessa muussa suhteessa järjettömän iso. Tähän suuruuteen mahtuu niin monta kulttuuria, etteivät edes postmodernin kulttuurihorisontin kirjainyhdistelmät riitä edustamaan kaikkia niitä marginaaleja, joita maaseudut pitävät sisällään.

Maaseudut. Se on monikko ja paljastaa väkivallan, jota ylenkatsova yksiköinti on vuosikausia harjoittanut. Kun vilkaistaan taajamamerkin taakse Ivalossa, Harjavallassa tai Kuhmossa, paljastuu erilainen maisema. Ja pitää vilkaista, sillä aito maaseutu alkaa vasta taajamamerkin takana.

Miet eivät kaiu Länsi-Suomessa, vaan olo on kuin turistilla Simpeleen isännän kanssa juteltaessa. Meitä yhdistävät paremmin monet inhimilliset tekijät, kuin se pakotettu toiseus, jolla maaseuduilla asuvia halutaan niputtaa. Kyse on ylenkatsomisesta, asiantuntemattomuudesta ja siitä, ettei marginaalin olemassaoloa ole tunnistettu.

Onnet, ongelmat ja asenteet ovat erilaisia eri puolilla maata. Kyse on rinnakkain elävistä kulttuureista, moniarvoisuudesta ja identiteeteistä. Jankkaus siitä, pitäisikö maaseutu pitää asuttuna – ikään kuin kyse olisi perässä vedettävästä, säälistä elävästä kimpaleesta – johtaa koko keskustelua harhaan.

Kulttuurieroosio johtuu suuruuden ekonomiasta, keskittämisen vimmasta ja tiiviyden ihanteesta. Kun pienten ihmisten suuret teot korvataan instituutioilla, valtavirroilla ja starbuckseilla, jää jäljelle tuotettu kulttuuri: hygienisoitu, standardoitu ja tylsä. Ilmeisesti juuri sitä suomalainen haluaa, sillä uutuudenviehätyksen saastuttamilla valinnoillamme toistamme modernisaation virheitä: ensiksi puutaloja revittiin betonin ja köyhyyden tieltä, nyt pokia hiotaan kyynelillä. Ja sama uudestaan.

Keskittäminen on kulttuurin tyhjiöpakkaamista: turha ilma pois, monimuotoisuus minimiin, kaupallisuus ja kannattavuus edellä, jämät roskikseen. *Parasta ennen* kaukana jossain. Kuten Helsinki on ottanut pääkaupunkiseudun imuunsa ja määrittänyt päätöksentekoa, ovat maakuntien pääkaupungit kyykyttäneet naapureitaan ja lopulta pikkukaupungit imeneet omista kylistään viimeiset voimat.

Maaseudut voisivat hyvin, jos saisimme itse hallita ja priorisoida. Sen sijaan, että kuntia liitetään yhteen, tulisi kartta kauniisti leikata itsenäisiksi

alueiksi, jotka voisivat suojella kulttuuriaan ja tehdä yhteistyötä palvelutuotannossa.

Mutta valitettavasti, vaikka kuinka olen etsinyt, ei kuntalaista löydy ohjeistusta kunnan perustamiseen.

IV

Ratkaisu ongelmaan on kuin 200 000 kg paskaa luomuviljelijän pellolla:

Alkuun se haisee ja höyryää, on pahantuulinen. Sen ohi voi kulkea joka päivä ja sanoa itselleen hiljaa: "Tuossa se paskaläjä on." Vähitellen läjään tottuu, se muuttuu osaksi maisemaa, osaksi meitä.

Jos läjää silloin tällöin tökkii, haisee paska aina uudelleen sietämättömästi.

Jos kuitenkin, jonain päivänä, päättää ottaa traktorin, lapion, kaivinkoneen ja naapurin Pekan levittimen käyttöön, kauhoo oikein olan takaa ja levittää paskan pellolle, niin läjä muuttuu lannoitteeksi.

Se haisee hetken armottomasti, mutta pian siitä kasvaa ratkaisu.

V

Tapanilasta hankitulla yhden selkänahan hintaisella unelmalla ja YouTubesta hankitulla lisäammattitaidolla päädyimme rakentamaan talon juurien päälle. 40 000 päätöstä ja toista selkänahkaa myöhemmin pitkä tavara on asettumassa metsästä taloksi. Visio Tuusulanjärvenrannan taiteilijatalosta on pienen budjetin takia ollut haalimisen, jääräpäisen itsetekemisen ja kokonaistaiteellisen ajattelun loppuunpoltettu kaski. Ihan kohta valmis.

Kotikylämme Korkeaoja, jonka puron varrella sukuni on onkinut 350 vuotta, keikkui yhtenä ainoista muuttovoittoisista alueista koko maakunnassa pitkään 2000-luvulla. Koulu toimi kollektiivisena motivaattorina: talkoilla rakennettiin taloja, tehtiin markkinointityötä, tapahtumia, tanssia, laulua ja aamuviideltä navettaan.

Koulua on yritetty lakkauttaa vuodesta toiseen 1980-luvulta alkaen. "Sivistysjohtajan" masinoima rumba sai kliimaksinsa, kun valtuusto vuonna 2014 lopulta rikkoi tekemänsä sopimuksen riittävästä oppilasmäärästä ja sulki koulun. Lakkautuksen perusteluksi tilattiin itseoppineelta konsultilta tutkimus, joka argumentoi tutuilla termeillä: ei muita kuin positiivisia vaikutuksia.

Faktoilta haisevaa muunneltua totuutta.

VI

Tunteet ovat siitä hassuja, että ne tosiaan tuntuvat joltain. Olin pyörtyä, kun Kokemäen valtuuston puheenjohtajan nuija kopahti synkimpään todellisuuden aukkoon. Oksetti. Ennen kaikkea väsymys ja pitkän, hävityn taistelun tuoma epätoivon aalto täyttivät koko kehon. "Sivistysjohtaja" kätteli kollegaansa saatuaan missionsa valmiiksi, kyläkoulujen Kollaa ei kestänyt sittenkään.

Päätöksellä haudattiin 111 vuoden koulu-historian lisäksi yhteinen motivaatiotekijä, usko tulevaan. Tähän kulttuurijoukkoraiskaukseen osallistuneet valtuutetut tuskin ovat halukkaita seurantatutkimukseen, sillä säästöillä argumentointi kääntyi nopeasti itseään vastaan; puolet koulun oppilaista muutti pois vuoden aikana lakkautuspäätöksestä. Ihmiset, jotka olivat nimenomaan halunneet muuttaa maalle ja saada lapsensa kyläkouluun, päättivät vaihtaa kuntaa, joka taas etsii uusia säästöjä.

Säätiön tornista maatamme tutkiva tuttavani kysyi, miksi taistelen kyläkoulun puolesta? (Eikö ikään kuin olisi jotain muuta, aidosti arvokasta, johon voisin tarmoni investoida?) Suomessa, jossa kyllä kaikenlaisia marginaaleja, kulttuuriperintöä, rakennuksia, puita ja pörriäisiä suojellaan, ei ymmärretä tuhoa, jota maaseutukulttuurien parissa tapahtuu. Paljon puhuvaa on, ettei tutkimustietoa pikkukoulujen lakkauttamisten vaikutuksista kulttuuriin, oppimiseen, hyvinvointiin, kuntatalouteen tai ylipäätään mihinkään asiaan liittyen ole saatavilla.

Yksinäinen virkamies, Itä-Suomen AVI:n opetustoimen ylitarkastaja Kari Lehtola on suunnilleen ainoa kriittinen ääni keskustelussa, jota johtavat enemmän ideologia ja egot kuin asiatieto. Sen sijaan Kuntaliitto on autuaan tiedottomana antanut tarkat ohjeet, miten hoitaa homma siten, ettei rikospaikalle jää jälkeäkään.

Sama ilmiö toistuu eri puolilla Suomea. Kyläkouluja lakkautetaan kuin trombin silmässä. Kolmenkymmenen vuoden aikana maaseudun kouluista on hävinnyt 90 prosenttia. Vaikka taajamien takamailla olisi elinvoimaa ja halukkuutta

ylläpitää omaa kulttuuriympäristöä, on lakkautuksia tehty 3–4 kertaa enemmän kuin oppilasmäärät olisivat edellyttäneet. Lakkauttamistoimia perustellaan pseudosäästöillä, esimerkiksi sisäisillä vuokrilla ja olettamilla väistämättömästä väestönkehityksestä. Kokemäen tapauksessa kyse oli ensisijaisesti pakkosiirrosta oppilaskadosta kärsineeseen keskuskouluun.

Kuin jalometallit, kyläni pienet ihmisresurssit kulkevat kolmannesta maailmasta bussimatkan keskustaan. Musta Pekka on lyöty seitsemänvuotiaan käteen. Jakajan, Kunnantalon Kahvihuoneen Kolonialistin käsitys sivistyksestä jää historian arvioitavaksi.

VII

Loputtomuus ja lopullisuus ovat hauska sanapari. Ne ovat sekä vastakohtia että synonyymejä. Asiat, joilla ei ole loppua, ovat asioita, jotka ovat lopullisia. Kun ne yhdistyvät, häipyy myös ahdistus suurten päätösten ympäriltä. Kotini on lopullinen sijoitus, joka maksaa itseään loputtomasti takaisin.

Koulun lakkauttamisen jälkeen lannasta on nousemassa villi joukko rikkaruohoja. Jakaminen sopii maalaiselämään ja on houkutellut naapureikseni hyviä tyyppejä. Heillä on vastaavanlaisia tarpeita, mikä toimii hyvänä lähtökohtana Kukoistuksellemme.

Kokemäeltä voi ostaa kivakuntoisen omakotitalon naurettavan halvalla tai päättää rakentaa juuri niin kuin haluaa ilman, että rakennusvalvonta etsisi väkisin ongelmakohtia. Vuokratkaan eivät ole kalliita. Tämä on vapautta, jonka nykyaikaiset maaseudut tarjoavat. Se on jotain, mikä suosii erityisesti pienituloisia, esimerkiksi luovan alan ihmisiä, sillä pienillä menoilla voidaan rahoittaa paljon vapautta. Paetkaa ystävät!

Uuden työn, tietoverkkojen ja ajatuksen voimalla ohjautuvien sähköautojen maailmassa voi asua missä tahansa. Olennaisimmaksi syyksi nousee tila ja näkymä ikkunastani. Pidän siitä, ettei luovuuttani pysäytä mikään; ei ihminen, rakennus, melu, vaatimus olla olemassa. Saan valita, mihin osallistun. Sivutuotteena haluan arjen, joka ei mene sekaisin yhdestä virushysteriasta tai kaadu sähkökatkoksen voimalla.

Muumitalo, lepää (niin) rauhassa (kuin voit).

Esseessä on käytetty tausta-aineistona Helsingin Sanomien *ja* Maaseudun tulevaisuuden *arkistoja, Itä-Suomen aluehallintoviraston opetustoimen ylitarkastaja Kari Lehtolan blogikirjoitusta (ja sen taustoja)* [https://aluehallintovirasto.blog/2017/08/03/koulutus-ja-tutkimussaastoista-puhuttaessa-enemman-on-hyvin-nopeasti-vahemman/].

Delfiineistä ja kuvittelusta

Siiri Hartikainen

Raviradalla yksi hevosista ei päässyt lähdön jälkeen muiden mukaan. Hän istui rattaissa ja huusi: ”Ihahaa, ihahaa, odottakaa!”

En silloin tajunnut, että jos olisin päässyt muitten hevosten kanssa juoksemaan, olisin jäänyt kavioiden alle.

Hevoset ovat aina olleet mielestäni kauniita olentoja, ja samaistuin niihin pienestä lähtien paljon. Hevoset ovat voimakkaita ja ylväitä. Vaikka en koskaan oppinut ratsastamaan ja pelkäsin ihan kauheasti aina, jos minua edes talutettiin hevosen selässä, minulla oli silti hevosvaiheeni. Minulla oli tapana leikkiä isosisarusteni kanssa ”Siiri Poni Kakkosta”. Siiri Poni Kakkonen oli fantasiamaailmassa elävä sankarihahmo. Siiri Poni Kakkonen ei ollut ihminen, vaan *myklootti*: puoliksi hevonen, puoliksi ihminen ja vielä enkelikin. Isäni kirjoitti Siiri Poni Kakkoselle teemalaulun, joka menee ”Jänöjussin mäenlaskun” melodialla, ja aina kun isä lauloi sitä, se oli hirveän noloa. Olisin aina halunnut leikkiä Siiri Poni Kakkosta, ja se tuskastutti molempia isosisaruksiani.

Joskus muutuin kissaksi ja söin kissanruokaa. Äiti sanoi minun haisseen pahalle, kun kissanruokaa tarttui hampaisiini. Kerran otin kissankupista silakan ja kuljin se suussa ympäri taloa. Kun menimme saunaan, minusta tuli delfiini. Leikki jatkui pitkään, ja isosiskoni oli lopen kyllästynyt siihen ja kaikkeen siihen huomioon, jonka siitä sain.

Nämä leikit tietenkin aikanaan päättyivät. Millaisia leikkejä minulla olisikaan ollut, jos vanhempani ja sisarukseni eivät olisi koskaan rajoittaneet niitä? Kuvittelisinko yhä välillä olevani kissa tai delfiini?

Neuvolassa oltiin huolestuneita, kun en suostunut piirtämään. Pitkän aikaa pienenä lapsena minusta tuntui, etten edes osannut. Minulla oli hyvin kunnianhimoiset mielikuvat siitä, miltä piirrokseni kuuluisi näyttää. En osannut toteuttaa piirroksia sillä tavalla kuin olisin halunnut. Jos halusin jonkin asian piirretyksi, pyysin vanhempiani tai muita piirtämään minun puolestani. Myöhemmin olen miettinyt, miksi lapsia painostetaan piirtämään, jos he eivät halua? Tunne painostuksesta voi tehdä asiasta jotain itselle epämiellyttävää. Lomareissulla serkkuni keksivät leikin, että jokainen keksii oman maailmansa. Siitä syntyi ”Salamamaa”. Nyt kukaan ei voinut sanoa, että minun maailmani olennot näyttäisivät vääriltä! Mutta koska en ollut suostunut neuvolassa piirtämään, jouduin toimintaterapeutille. Ennen sitä olin kuitenkin ehtinyt piirtää jo paljon. Toimintaterapeutin mukaan piirsin paremmin kuin moni ikäisistäni.

Taiteen tekemisessä mielikuvitus on vain hyvä asia. Pystyn luomaan omia maailmojani ja hahmojani. Monessa työpaikassa vaaditaan luovia taitoja ja mielikuvitusta. Lapselle leikki opettaa. Itse leikin naapurin lapsen kanssa usein kotia. Tällä tavoin kuviteltiin millaista elämä olisi aikuisena. Empatiakin voi lisääntyä, sillä mielikuvituksen avulla pystyy eläytymään toisten tilanteisiin.

Wikipediassa mielikuvituksesta sanotaan: ”Mielikuvitusta pidetään lähinnä ihmisen ominaisuutena, joka auttaa sitä selviytymään ympäristössään aiemmin oppimansa perusteella. Mielikuvitus auttaa hahmottamaan kokonaisuuksia ja elämän eri osa-alueita. – – Mielikuvitusta tarvitaan useimmiten luovaa mieltä vaativissa työtehtävissä, mutta myös koko ihmislajin sisäisessä kehityksessä.”

Mielikuvitus sanana yhdistää mielen ja kuvan, kun taas englannin *imagination* perustuu sanaan *imago*, kuva. Mielestäni mielikuvitus kuulostaa psykologiselta, *imagination* taas joltain taianomaisemmalta.

Kirjoitan avaruusseikkailua. Kirjoitan sitä vain itselleni. Tarinan hahmot ovat pyörineet pitkään mielessäni, eikä aikeissani ole koskaan julkaista sitä.

Olen saanut hieman vaikutteita eräässä Siiri Enorannan kirjassa esiintyvästä prinsessa Sadeiasta, sillä avaruusseikkailuni yksi henkilö on itsekeskeinen prinsessa, joka kiroilee. Tarinani prinsessa, Katherine, on sellainen henkilö, joka sisimmässäni haluaisin olla. Olen kuitenkin enemmän John, tarinani päähenkilö. John on ujo, ja perhe on hänelle hyvin tärkeä. Samaistun Johniin niin paljon, että välillä minusta tuntuu, että minullakin kuuluisi olla häntä.

Hyvästä mielikuvituksesta ja tarinoiden kirjoittamisesta tulee joskus hankaluuksia. Luokan kokouksessa minulta kysyttiin jotain. Tajusin, etten ollut yhtään kuunnellut. Olin miettinyt vain avaruusseikkailuni henkilöiden yhteiskemiaa. Olen kuullut sanonnan, että ”lapsi on terve kun se leikkii, mutta sairas jos ei pysty lopettamaan”. Joskus pelätään, että lapsen mielikuvitukselliset leikit saavat mielikuvituksen ja todellisuuden rajan hämärtymään. Voihan se joskus olla ihan aiheellinen pelko.

Pienestä asti olen luonut mielikuvitushahmoja ja luon niitä yhä. En tiedä, olenko siinä mielessä oppinut lapsuuden ajoista yhtään mitään. Ristiriitaisesti toivoisin, että aikuistenkin annettaisiin rauhassa leikkiä. Aina ei ole hyväksyttävää olla muissa maailmoissa, leikkiä aikuisena, kuvitella olevansa joku muu ja paeta todellisuutta.

Taiteen tekemisessä ei välttämättä mielikuvitusmatkailu auta, vaikka se hyväksyttävää olisikin. Pilvilinnoissa lentävien ideoiden pohtiminen ei synnytä mitään, jos ei tee työtä ideansa eteen. Ehkä on hyväkin, että minua hiukan rajoitetaan, koska muuten saattaisin menettää järkeni. Enkä saisi mitään aikaiseksi.

Voikukkakirjoituksia

Annika Takkala

❋

Pari vuotta sitten olin viemässä roskia, kun kohtasin mutaatiovoikukan. Tarkemmin sanoen: säikähdin voikukkaa. Se ei ollut tavallinen pieni voikukka työntymässä nurmikon tai asvaltin halkeaman läpi – se kurottautui taloyhtiön laitamilla olevien puskien keskeltä valtavana, kuin mikäkin jättiläinen.

Hämmästyksestäni päästyäni ymmärsin, että kyseessä oli aivan tavallinen voikukka, mutta se sattui kasvamaan paikassa, jossa sitä ei toistuvasti ajeta alas. Olen siis kohdannut voikukan, joka on täyttänyt koko potentiaalinsa. Miten voi elää yli 20 vuotta tietämättä, että voikukka voi kasvaa 60 senttimetrin korkuiseksi?

Herää halu tietää lisää voikukista. Onko tavallisissa asioissa sellaista voimaa, että niihin kannattaisi paneutua perusteellisesti? Että niistä paljastuisi jotain erityistä.

”Vanhaa sanontaa mukaillen: sodassa, rakkaudessa ja voikukan hävitysyrityksessä kaikki keinot ovat sallittuja.”

Voikukkia on käytetty Suomessakin sota-aikana esimerkiksi kahvinkorvikkeena. Lienee aiheellista olettaa, että pula-ajan korvikkeina käytetyt kasvit voivat jäädä elämään epämiellyttävinä muistutuksina. Toinen tapa yhdistää voikukat sotaan liittyy niiden itsensä torjuntaan.

Voikukat ovat sotkuisia. Ne roskaavat nurmikon ja tahraavat farkunlahkeet. Mutta tiettyyn tarkemmin määrittelemättömään ikään asti voikukat ovat meille vielä viattomia. Lapsuuden huolettomuutta muistellessani näen itseni takapihalla viinimarjapuskien ja voikukkien välissä. Lapsille rikkaruoho on tuntematon käsite, ja kaikki nurmikon poikkeavuudet, siis esimerkiksi voikukat, ovat mielenkiintoisia tutkimuskohteita. Tahtoisin vieläkin kotona vieraillessani nähdä vapautunutta nurmikkoa, mutta suostun silti erimielisyydessänikin huoltotoimenpiteisiin, vaikka olenkin tavattoman huolestunut pihan laidoilla piilottelevista rupikonnista.

❋❋

Koska voikukat ovat *tavallisia*, arvioin löytäväni helposti, nopeasti ja suomeksi materiaalia, josta voikukkien perimmäinen olemus paljastuisi. Ovathan voikukat niin yleisiä, että ne ovat levittäytyneet, trooppisia sademetsiä lukuun ottamatta, kaikkialle maailmassa. Kuvittelin että pienenkin kirjaston kasvihyllystä löytyisi oitis voikukkia käsitteleviä teoksia. Näin ei kuitenkaan ole. Ainut löytämäni kokonaisuudessaan voikukille omistettu teos on Matti Kouvon *Voikukkakirja* (2017).

Lukuhetkeni kirjan parissa keskeytyy kuitenkin hämmennykseen, jonka aiheuttaa erityislaatuinen painovirhe. Keskelle kirjaa on ilmestynyt 26 tiukkaan liimattua ylimääräistä sivua toisesta teoksesta. Käy ilmi, että itse Taivaan isä on kirjoittanut voikukkien väleihin. Epäselväksi jää mistä kirjallisesta teoksesta otteet ovat, mutta määrätietoisesti niissä kanavoidaan ylempien voimien sanomaa. Onnellisuus on mainittu 26 ylimääräisen sivun aikana 35 kertaa, ihanuus 16 kertaa ja ”uusi aika” 36 kertaa. *Uusi aika* tulee siis epäilemättä olemaan *aivan onnellista*.

Voikukassa sen sijaan on kaksisataa pähkylää (voikukan haituvat). Voikukalla ei itse asiassa ole yksittäistä kukkaa vaan parista sadasta pienestä kukasta koostuva mykerö. Suomessa tunnetaan 65 alkuperäislajia ja yli 400 ”rikkalajia”. Maailmalla voikukkalajien määräksi esitetään arviolta 2 000–3 000 alalajia.

Virheen siivittämänä minulle selviää, että *Voikukkakirjan* on painanut kyseenalaista mainetta nauttiva kustantamo Mediapinta, joka tituleeraa itseään ”Suomen suurimmaksi runokustantamoksi”.

”On sellaisia teoksia, joissa on minun nimeni, ja joissa on mainittu aina kun tulee uusi luku, niin siinä sanotaan, että minä olen sanonut niin ja näin. Mutta en ole sanonut yhtään mitään, mitä niissä kirjoissa lukee. Ne ovat kaikki ihmisten keksimiä asioita...”

Tekstin on allekirjoittanut painovirheen vuoksi tuntemattomaksi jäävä ”itse Jumala”.

❋❋❋

Voikukkien etymologia on kummitellut mielessäni jotakuinkin kymmenen vuotta, siitä lähtien kun englanninkieliseltä internetfoorumilta luin erään lemmikkipupun syövän voikukkia. Oli vaikea uskoa sanakirjaa: kauniisti soljuva englanninkielen nimitys, *dandelion*, on todella sama asia kuin rasvaisen kuuloinen *voikukka*. Kärsin hetken aikaa kielikateudesta.

”Voikukan virtsan eritystä voimistava vaikutus on antanut sille sen ranskankielisen nimen, Pissenlit, ’vuoteenkastelija’. Englantilaiset ja saksalaiset ovat nimenneet kasvin sen lehtien muodon mukaan ’leijonanhampaaksi’. Suomessa sen katsottiin karjalle syötettynä parantavan voin laatua ja väriä.”

Gunnel Ginsburg: *Rikkakasvit* (2010)

Voikukan nimille on siis olemassa hyvinkin erilaisia lähtökohtia. Huvittava huomio on se, että englanninkielen *dandelion* juontaa juurensa ranskankielestä, mutta ranskan *pissenlit* ei liene viehättävämpi kuin *voikukka*.

Kasvit ja eläimet luokitellaan binomiaalisen nimeämisjärjestelmän keinoin. Tästä johtuvat niiden kaksiosaiset nimet. Voikukan tieteellinen sukunimi on *Taraxacum* ja sen jälkeen, kuten tapana on, tulee etunimi, joita voikukkien tapauksessa on. No. Niitä on paljon. Kasvitieteilijätkään eivät tunnu olevan aivan samaa mieltä keskenään voikukkien lajittelusta.

”Jos hieman liioittelen, perinteiseen ja hieman modernimpaankin lajikäsitteeseen voikukka istuu yhtä hyvin kuin kulmikas pala pyöreäpalaiseen palapeliin.”

Matti Kouvo: *Voikukkakirja* (2017)

Kasviharrastajan oppaassa (1991) on kerrottu tarina, jonka mukaan binomiaalisen nimeämisjärjestelmän isä Carl Von Linné olisi nimennyt rupikonnan, *Bufo bufo*, kilpailevan luonnontieteilijän Buffonin mukaan. Todenperäisyyttä on vaikea osoittaa, mutta ei ole tavatonta, että kasvien ja eläimien nimiin eksyy viittauksia muihinkin kuin löytäjiinsä. Esimerkiksi hiljattain löytynyt sarvikaskaslaji on saanut *Kaikaia gaga* nimensä poplaulaja Lady Gagan mukaan. Nimen on tarkoitus herättää mielenkiintoa löydöstä kohtaan (kuinka aikaamme kuvaava!). Se perustuu lajin erikoiseen ulkomuotoon.

❋❋❋❋

Olen pudonnut vehreään onkaloon, joka kantaa nimeä *Nurmikonhoito-ohjeita*. Olen oppinut, että myös nurmikko tulee ilmastoida, muuten on riskinä esimerkiksi voikukkien vallankumous. Pienempiä nurmialueita varten on olemassa *nurmikonilmastointikengät*, nastapohjallisia muistuttavat kenkiin kiinnitettävät läpyskät joilla on tarkoitus tuikkia reikiä maahan ja mahdollistaa näin veden ja ravinteiden pääsy syvemmälle.

On käynyt niin, että ensimmäistä kertaa minulla on oma piha, juuri sen kokoinen, että *nurmikonilmastointikengillä* sen viitsisi vielä käydä läpi. Tässä nurmikon irvikuvassa ovat valloillaan lähinnä sammalet, jotka lukemieni oppaiden perusteella ovat esteettisesti vähintään yhtä vaarallisia kuin voikukat ja kielivät juuri nurmialueen liiallisesta tiiviydestä. Olen erehtynyt oman pihan tuomasta raikkaudesta: se tarvitseekin ilmastoinnin.

Rivitalon pieni nurmialue on kuin erikoinen aikuisiällä toteutettava kotileikki.

Pihani on juuri sellainen ahdas neliö, että *pihan kokemiseksi* on asettauduttava perimmäiseen nurkkaan, jotta katseen mittasuhteet pysyvät edes jotenkin pihan sisäpuolella. Mutta tähtikirkkaana yönä neliön tilavuus kasvaa ylöspäin. Taivaallinen niitty kukkii. Naapurin tuulikello kuulostaa erehdyttävästi ääniraidalta, jolla kuvaillaan jonkin asian ”tuikkimista”. Hetken olen ärsyyntynyt siitä, että tähdistäkin on yhdistelty tarkkoja kuvioita.

”Ei ole historiallista tietoa siitä, milloin sivistys ryhtyi katsomaan maisemaa suorakaiteen lävitse, mutta se tapahtui hyvissä ajoin ennen kameran keksimistä.”

Jussi Kivi: *Hämäräperäisiä tutkimusmatkoja* (2016)

Ongelma on siinä, että haluan itsekin lääppiä ympäristööäni. Harrastan sen taltiointia. Työnnyn niin syvälle maahan kun on mahdollista, että yksittäinen heinänkorsi olisi säntillisesti 90 asteen kulmassa kun painan laukaisinta. Esteettistä tajuani loukkaa väärään paikkaan laskeutunut neulanen.

Kuvia ottaessani muutun *nurmikonhoitajaksi*. Ja näin helposti! Olen nauranut ääneen nurmikonilmastointikengille, mutta täysin oikeutettua nurmikkovihaani on hetkellisesti horjutettu.

Täytyy ottaa huomioon, että klassinen sommittelukin nojaa toisinaan luonnon ”järjestyneisyyteen”. Joku on keksinyt, että myös voikukkien pähkylät pyörtyvät fibonaccin lukuun. *Kaiken järjen mukaan* siis voikukka on kaunis. Vaikka useimmat tekstit kykenevät lähinnä myöntämään, että onhan se pirteän värinen, kun katsoo tarpeeksi kaukaa.

Alistuessaan luonnon kauneuden aiheuttamalle huumalle ihminen on valmis siirtymään kerosiinin voimalla tuhansia kilometrejä kuvatakseen mahtipontisia vuoristomaisemia tai pudottautuakseen helikopterista vaikeakulkuisen sademetsän siimekseen varastamaan uhanalaisia orkidealajeja.

Sensaatio! Elämys! Harvinaisuus!

Klikkiotsikko luonnonpuistossa!

Ruohonjuuritason kapinointiani on ottaa ”luontokuvia” lähikaupan parkkipaikalla.

❋❋❋❋❋

Olen päättänyt vihata nurmikoita. Siitä itsekkäästä syystä, etten saa niistä tyydytystä. Näyttelen puistossa kävijää. Sisältäpäin minua kuitenkin kovertaa vieraantuneisuuden tunne. Olen ymmärtänyt väärin puistot. Olen kuvitellut että kyseessä on jonkinlainen epäonnistunut pastissi lehtimetsästä tai niitystä. Ei kahtakaan kukkaa, joiden välistä voisi kävellä. Tehokkaasti hoidetuilla viheralueilla tunnen kaupungin läsnäolon alleviivatusti. Ulkopuolisuudentunne on herkkä asia, jonka olen nyt ymmärtänyt ulottuvan ihmiskontakteja laajemmalle.

Ja sitten ne epämiellyttävät kokemukset puistokaljasta. Nypityn näköinen ankea lätäkkö nurmikkoa, ei yhtään rehottavaa puskaa, johon kyykistyä. *Pissenlit*. Kirjaston vessakin on jo kiinni.

Kaipaan onnetonta risukkoa.

”Niukkenevat taloudelliset resurssit pakottavat miettimään myös viherrakentamista uudelta pohjalta. On etsittävä luonnonmukaisia ratkaisuja ja luotava itsestään toimeentulevia kasvustoja.”

Maija Anttila: ”Viheralueet kaupunkikuvassa” (*Näkökulmia maisemaan*, toim. Jorma Mukala, 1993)

Luonnontilasta alkaa olla jo suurimmilta osin turha puhua tällä planeetalla, mutta huomio on paljastava. Että *ihmisen* on luotava itsenäisiä kasvustoja.

Monimuotoisuuden hupeneminen näyttäisi kuitenkin herättävän myös kaupunkiniittyjen mahdollisuuteen.

Tosin lukiessani aiheesta käy nopeasti ilmi, että perusteet ovat myös taloudelliset (vai liekö se selittelyä rehottavan ympäristön sallimiselle). Kaupunkiniittykin on ensin *perustettava*. Olisi mielekästä seurata, miten nurmialue yksinkertaisesti jätettäisiin rauhaan. Syntyisi ajallisia kerrostumia – pitkään voisi todeta, *tässä oli joskus jotain*. Olisi suotavaa, että nurmikollekin sallittaisiin historia.

”I thought I could organize freedom. How Scandinavian of me”

Björk: ”Hunter”

Kerroksia haetaan myös Jussi Kiven kirjassa *Hämäräperäisiä tutkimusmatkoja*. Siinä laskeudutaan syvälle maan sisään ja sellaisiin paikkoihin, joissa kaupunkien vihersuunnittelu edustaa poissaolollaan tai on poistunut vuosikausia sitten.

Puhutaan ongelmakohteista. Tai vähintäänkin taloudellisessa ja virkistysmielessä arvonsa menettäneistä paikoista, joista osaa kuitenkin valvotaan herkeämättä. Valvontakamerat saavatkin muistelmissa nimekseen ”rupikonnansilmän” (*Bufo bufo oculus!).*

Kiven matkakertomukset haastavatkin virkistysalueen määritelmiä. Tutkimusmatkailija virkistäytyy kuin kylmää avantoa vasten heittäytyvä uimari. Järjettömän kuuloisia ratkaisuja.

”Kesällä 2012 ryhmä geokätkeilijöitä järjesti talkoot luolan siivoamiseksi... Joukkotapahtumassa luolan salaperäisyys

haihtui tietenkin saavuttamattomiin. Romujen ja artefaktien myötä lähti myös jotain paikan kiehtovan vetovoimaisesta luotaantyöntävästä tunnelmasta.”

Luotaantyöntävän vetovoima ja roskien ylistys. Kivi tuntuu kärsivän samankaltaisesta ongelmasta jonka tunnistan itsessäni, siitä, että on mahdollista nähdä eräänlaista kauneutta siellä, missä sen näkeminen on jopa moraalisella tasolla arveluttavaa. Löytöretkeilijän liike pyörittää hypnoottisella tavalla pinnalla lilluvia styroksipaloja vedellä täyttyneessä luolassa.

”löytöretkeilijän imperialistisella oikeudella nimesin huoneen tällä perusteella pyörrehuoneeksi”

Että styroksintäyteiset joutavat ja hylätyt paikat voivat ”tuottaa elämyksiä.” Olen valitettavan samaa mieltä asiasta.

❋❋❋❋❋❋

On mahdollista kirjoittaa sentimentaalisesti voikukista samalla kun tappaa keittiön mauriaisia ”Luonnon estetiikka” -kirjalla.

Mauriaisten asema keittiössä on melko sama kuin voikukkien asema nurmikossa, ne ovat suhteellisen harmittomia mutta yksinkertaisesti vain sattuivat ”väärään” paikkaan. Rikkakasvit ja hyönteiset harrastavat asiatonta oleilua, ne ovat pihojen ja keittiöiden meluisia teini-ikäisiä. Voikukat, mauriaiset ja löytöretkeilijät eivät piittaa kylteistä joiden mukaan nurmikolla kävely on kiellettyä. Aina jossain on aidassa rako ulos virkistysalueelta.

En muuten lukenut sitä ”Luonnon estetiikkaa”.

Kasviluetteloiden selaaminenkaan ei juuri tarjoa kokemusta siitä, että olisi tekemisissä ihmisen ulkopuolisen luonnon kanssa. Pikemminkin se on katsaus ihmisen taipumuksiin. Melko oivallinenkin sellaisena. Hairahduin siihen itsekin, lähdin hakemaan jotain olennaista voikukista lukemalla.

Opiskellako luontoa – vai sittenkin latinaa? Täytyy odottaa kevääseen. Pihalla on jo tutun näköisiä lehtiä, siinä huonolla nurmikollani.

Voikukat, nuo jääräpäiset miniatyyriauringot, yksinkertaisesti kieltäytyvät sammumasta.

Progressin ysärituulitakki

Mirva Niskanen

I

”Your art is not my problem” luki maalauksessa erään ystäväni kodin seinällä joitain vuosia sitten.

Maalaus ei ollut ystäväni tekemä. Eikä hänen silloisen poikaystävänsä, joka asui samassa asunnossa. Se oli jonkun Kuvataideakatemiasta joskus valmistuneen, ehkä maalarin teos. En tuolloin aivan ymmärtänyt sitä, vaikka se huvitti ja oli mielestäni puhutteleva.

Tänään havahduin siihen, kuinka taiteestani on tullut minun ongelmani. Ja siten myös läheisteni ongelma. En halua sen olevan kenenkään ongelma. Kohtasin teknisen ”ongelman” aamulla maalauksessa, jota työstän, mutta en haluaisi sen lopulta koituvan sellaiseksi. Työ vain yrittää kertoa minulle, ettei se ole valmis. Ettei sen idea ole valmis. Olen ajatellut teoksen kertovan äidistäni. Peiliefektistä, siitä miten äitini tavat siirtyvät kauttani eteenpäin lapselleni.

II

Muistan sen hyvin. Oli kuuma kesäpäivä, heinäkuu. Oltiin maalla, isän lapsuuden kotitilalla, Tieharjulla, joksi toinen asuinrakennuksista oli nimetty.

Muistan nuo loputtomilta tuntuneet automatkat maalle. Isä ajoi, molempiin suuntiin, maalle ja sieltä kotiin. Äiti ei koskaan ajanut, edes lyhyitä matkoja. Tappelimme isoveljeni kanssa takapenkillä siitä, kumman puolelta isä ottaisi päälleen oksentaneen kissan ja sen kopan ulos putsaukseen. Sain huoltoasemalta Arja Korisevan C-kasetin. Kuuntelin sitä isän kanssa niin paljon kuin veljeni ja äiti vain suinkin pystyivät sietämään. Haaveilin, että uskaltaisin osallistua laulukilpailuun, joka järjestettiin Pielaveden kesätorilla, esiintyä ja laulaa ”Kuningaskobran”.

Muistan lapsena usein halunneeni jotain muuta. Jotain muuta kuin isän, jota hävetä. Isän, jonka sininen Progress-merkkinen ysärituulitakki oli likainen ja haisi kalalle, kaljalle ja öljylle, jota siihen oli tarttunut auton korjauksista ja monista muista hommista, joita hän pihalla ja varastossaan touhusi. Kesäisin hän oli elementissään. Lomalla oli aikaa tehdä asioita, joista hän nautti. Talvisin isä masentui.

Olin Tieharjun kammarissa piirtämässä. (Vai ”tuvassa”? No, kuitenkin jokin vanhan asuinrakennuksen huonetta tarkoittava sana, jota en koskaan käyttäisi.) Piirsin talon. Se oli vaaleanpunainen ja siinä oli suuret ikkunat, joista yksi oli pyöreä. Se oli unelmieni talo. Niin minä kirjoitinkin kuvaan, koukeroisilla kirjaimilla. Olin myös itse kuvassa unelmieni vaaleanpunaisen talon pihalla, joka ei muistuttanut Tieharjua. Päällä minulla oli mekko. Vaaleanpunainen. Ja kuvassa oli muitakin. Onnellinen perhe. Olin onnellinen, sillä onnelliseksi piirsin itseni. Elin täysin kuvassani, kaikki siinä oli minulle totta.

Kesken viattoman ja lapsekkaan taiteiluni kuulin Tieharjun pihalta äidin huudon. ”ÄLÄ!” äiti huusi komentavaan sävyyn ja kuulosti jopa hieman vihaiselta. Äidin huuto oli pyyntö. Pyyntö, ettei mitään pahaa tapahtuisi. Isä oli katolla rakentamassa Tieharjulle uutta kattoa, mutta nyt hän oli pudonnut.

Hän putosi suoraan pää edellä ritilään, joka on oven edessä. Se mihin astutaan, ettei hiekkaa tai muuta likaa tule sisälle. Käden isä oli laittanut päänsä eteen, mutta päästä tuli verta. Ja paljon. Oli helle, ja eteinen haisi monta päivää sen jälkeen mädälle verelle. En ole haistanut samaa hajua sen jälkeen missään, mutta pystyn kuvittelemaan sen. Eteinen haisi siltä miltä veri näyttää, kun se kuivuu. Se haisi ruskealle.

Isä vaikeroi, ja veren hajuun yhdistyi ohuesti myös jonkin alkoholin tuoksu. Ehkä kaljan. Se on aina ollut minulle tuoksu, jolta miehen kuuluu haista. Tuttu ja turvallinen, vaikka vihasinkin sitä.

Pelotti, en uskaltanut lähteä kammarista ja mennä ulos katsomaan, mitä oli tapahtunut. Olin juuri ollut onnellinen vaaleanpunaisen taloni pihalla, hienossa vaaleanpunaisessa mekossa. Kirjoitin sen paperiin, niin olihan se ollut totta.

Äiti soitti ambulanssin. Tieharju sijaitsi syvällä Pielaveden metsässä, ja ambulanssi tulisi kauempaa kirkonkylältä, sen tulo kestäisi kauan. Niin kauan, ettei hermostunut ja lievästi paniikissa oleva äitini malttanut odottaa isän päästä vuotaneen verilammikon äärellä. Äiti soitti myös Erkille, isän parhaalle kaverille, joka oli vanhempiensa luona naapurissa. Erkki saapui vanhalla Mersullaan, lähdettiin ambulanssia vastaan. Erkistä en koskaan pitänyt. Isä ja Erkki soittivat ja lauloivat noina aikoina paljon yhdessä. Heillä oli bändikin, jonka nimi oli Töröhuulet tai jotain yhtä typerää. He esiintyivät vanhalla kansakoululla joka syksy järjestettävissä hirvipeijaisissa, jossa heitettiin saapasta kilpaa, tanssittiin letkajenkkaa, paistettiin muurinpohjalettuja ja myytiin arpoja.

Isältä murtui käsi, ja hän sai tikit otsaan. Hän rakensi sinä kesänä vielä veneen yhdellä kädellä. Olin apuna, kun hän tarvitsi toista kättä.

Vene oli ruma ja ruskea, ja sen kylkeen isä kirjoitti kultaisilla kirjaimilla ”Unelma”.

III

Kiitän muistooni sisältyvää pelkoa. Muistan sen niin selvästi. Sen, kuinka eläydyin työhöni ja kuinka kaikki piirustuksessani oli totta. Työskentely ei eroa tämän hetken työskentelystäni parhaimmillaan juuri ollenkaan. Toiveet ja haaveet liittyvät uusiin ja erilaisiin asioihin, mutta parhaimmillaan, oikean mielentilan saavutettuani, työskentely on juuri tuollaista. Haaveilua, joka tuntuu todelta.

Lapsena rakastin piirtämistä. Nyt rakastan sitä taas. Kasvoin taiteilijaksi aikuisiällä, kohdattuani elämänvaiheen, jollaiseen en tahdo enää joutua. Elämänvaihe oli jotain mitä voi sanoa ongelmaksi ilman lainausmerkkejä. Sen jälkeen tajusin, että ei ole järkevää tehdä päätoimisesti asioita, joista en nauti. Se on tärkeää esimerkiksi siitä syystä, että lapseni saa kasvaa kotiin, jossa aikuinen toteuttaa itseään ja siten nauttii elämästään. Tämän mukana tulevat ”ongelmat” ovat sivuseikkoja, jotka täytyy hyväksyä. Niiden kanssa täytyy oppia elämään.

Tekninen vaikeus teoksen toteuttamisessa ei ole ongelma. Henkinen vaikeus teoksen toteuttamisessa kertoo siitä, että työtä täytyy kehittää eteenpäin.

Nyt ymmärrän paremmin tuota kuvataideakatemiasta joskus valmistunutta maalaria, joka kirjoitti teokseensa ”your art is not my problem”. Ei maalaukseen tarvitse vangita sitä kaikkea tuskaa, jota olen kokenut. Voin vapauttaa siihen ajatuksia, haaveita, elämäni tärkeitä teemoja. Tällä hetkellä työstämäni teos on ikään kuin kirjoitettu abstrakti maalaus. Olen kirjoittanut siihen oman kuvani, muiden kautta, käyttäen tuhansia viivoja.

Unesta

Monna Laaksonen

Vaikea aloittaa. Tuntuu, että kirjoittaminen on vaikeaa, täytyisi tietää tarkalleen mitä haluaa sanoa ja kuinka. Pitäisi olla sanottavaa, eikä saisi jaaritella. Kuitenkaan en ole varma onko minulla sellaisia ajatuksia, jotka toisivat mitään merkittävää lisäarvoa mihinkään keskusteluun. Minulle on tullut miellyttävämmäksi mennä työhuoneelleni ja maalata. Se on helpompaa ja jollain tavalla rehellisempää kuin sanallinen itseilmaisu. Maalatessa ei tarvitse olla niin vakuuttava, ei tarvitse olla varmaa mielipidettä. Voi jaaritella, eikä se ole huono asia. Se on rauhoittavaa, se tyynnyttää tunnetta maailman kaoottisuudesta. Maalaukseen on helpompi kätkeä asioita. Voi keskittyä oleelliseen, mutta oleellisessa niihin kohtiin, jotka eivät kuitenkaan ole selkeitä, ymmärrettäviä tai kaikille samanlaisia, ”lauseet” voi jättää keskeneräisiksi. Tekstiä taas voi muokata, äsken kirjoittamansa voi lukea ja muotoilla uudelleen, vaihtaa sanoja ja lauserakenteita. Hioa ja ajatella, kunnes virke on valmis.

Maalaaminen on, ainakin minulle, eri tavalla armotonta. Jokainen veto jää elämään enkä minä voi muuttaa sitä mitä olen jo luonut. Voin pestä pois ja hangata, maalata päälle, mutta jo maalaamani jää kankaalle ja vaikkei kukaan muu huomaisi sitä, niin minä tiedän sen olevan siellä, kuin muisto johon ei halua palata. Se on hieman kuin turhanpäiväisenä pidettyä juttelua, sellaista, jota hammashoitaja puheli rauhoittavalla äänellä, jotten minä olisi keskittynyt itse toimenpiteeseen. Merkityksellisyyttä, jota on vaikea tunnistaa. Nimenomaan teksti puheen muotona kadottaa tämän. Se on aina eräänlainen dokumentaatio: syystä tai toisesta, kaikesta puheesta ja kaikista ajatuksistani, olen päättänyt kirjata ylös juuri tämän. Ei siinä ole äänen sävyä eikä väriä. Samat sanat ovat täydellisen eri maailmoista virratessaan eri lausujasta. Niillä on eri merkitys eri sanojille tai niille, jotka ottavat ne vastaan. Toisaalta voi värikin muuttua, vaikkapa sininen. Ihmiset käyttävät värejä eri tavalla. Toiselle sininen on uni tai taivas, toiselle se on pimeyteen johtava varjo. Maalauksessa on kuitenkin jotakin lähtökohtaisesti subjektiivista, maalaus on hirvittävän rehellisesti tulkinnanvarainen.

On hassua, kuinka pieni kankaanpala voi säilyttää itseensä niin paljon muistoa ja niin paljon merkityksiä. Se ikään kuin imee itseensä jokaisen ajatuksen ja tunteen. Niistä se synnyttää elämänsä ja muodostuu omaksi kuvakseen. Se on parempi tapa muistella kuin kertominen. Kertomuksessa tulee olla johdonmukainen juoni ja tarina, mielellään hauskoja sattumuksia. Maalaamalla voi muistella toisin, voi muistella hetkeä, tunnetta tai elämystä. Eivät kaikki muistot ole tarinallisia, eivät ne välttämättä liity suoraan mihinkään oleelliseen; mieli punoo ne yhteen ja pudottaa pois merkityksettömän, liittää asiat juoneksi, osaksi sitä minkä tunnistan minuksi. Todellinen muisti sijaitsee tunteissa. Kaikki aidosti muistettu on epämääräistä sotkua jossain minkä tunnistan osaksi minua, kunnes tietoisuus jäsentää sen. Muisti ei ole narratiivi, mutta kertojan mieli tarvitsee johdonmukaisuutta. Ikään kuin olemassaolo vaatisi jotain, jonka voi kirjata ylös ja joka tulee jakaa muille, ulkopuolisten sääntöjen sanelemana. Ja kelle minun tulisi se kertoa? Emme me elä maailmassa, jossa kaikkien äänellä olisi merkitystä. Kenelle minä vaivautuisin pukemaan muistoni sanoiksi? Ketä varten minä ohentaisin ne johdonmukaiseksi kerronnaksi, sellaiseksi joka ”kelpaa”? Moolokille, jonka silmät ovat tuhat pimennettyä ikkunaa?

Entä jos antaa muistojen virrata? Jos annan ajatusteni tulvia, jos annan niiden murtaa itse asettamani johdonmukaisuuden vaatimukset? Mieleeni alkaa nousta asioita vailla kertomusta. Kuinka paljon minun mielessäni onkaan sellaista, jossa ei ole mitään kerrottavaa ja kuinka paljon siinä turhuudessa on ääretöntä, tärkeää.

Kaunis valo, jonka muistan nähneeni. Se eli ja väpätti, sen edessä oli jotain, ehkä puu, jonka lehdet liikkuivat tuulessa. Niin se on varmaankin ollut, muistan nimittäin myös oudon ja kauniin kohinan, jota tuuli saa puiden lehdissä aikaan. Jos laittaa silmät kiinni, sellainen kohina kuulostaa hieman mereltä. Muistan, että olen sulkenut silmäni ja muistellut merta, jonka hengitystä kuuntelin joskus, jo ennen tätäkin muistoa. Kuunnellessani mereltä kuulostavia puita on ollut lämmin ja olen maannut nurmikolla, sellainen viileä kosteus iholla ja nurmikon tuoksu. Ja tuulikin oli lämmin, sopiva, se on ollut pehmeä ja vieno, sellainen, jossa on täydellistä kuivattaa pyykkejä. Luulen, että äiti onkin laittanut lakanat pyykkinarulle, olen siis varmaankin loikoillut lapsuudenkotini etupihalla. En tiedä minkä ikäinen olen ollut, en varmaankaan kovin vanha vielä. Muistan kuitenkin, että tunsin hirvittävää onnea, en varsinaisesti mistään syystä. Valo, jonka muistan, oli varmasti aurinko. Ehkä sekin tekee muistosta niin terävän? Auringon, sen valon, olen nähnyt monta kertaa tuon jälkeenkin. Minusta tällaisetkin muistot ovat tärkeitä. Välillä tuntuu, että pitäisi muistaa vain kaikki se kamala, joka tuhosi viattomuuden. Tai että onnesta tulee kertoa vain siksi, että sitä värittää aina jokin pahaenteisyys – että onnesta kerrotaan vain siksi, ettei se koskaan kestä, että se on aina menneisyyttä ja jotain, joka on muuttunut saavuttamattomaksi.

Voin muistaa monta muutakin samanlaista hetkeä. Olen istunut ruuhkabussissa, ilta-aurinko on värjännyt talvisen pakkaslumen sen sataessa ja kieppuessa villisti ilmassa. Hiutaleet heijastivat valoa, ja oli kuin tuhansia tähtiä olisi satanut punertavassa auringossa. Linja-auton hurina oli rauhoittavaa. Minusta liikkuvassa autossa on ollut aina rauhoittavaa istua. Jos kuski ajaa rauhallisesti ja taitavasti, nukahdan helposti. Tuollaisesta minä haluan kertoa mieluummin kuin surusta tai pelosta tai toivottomuudesta. Hirvittävän paljon tärkeää ja hyvää sisältyy siihen, ettei mitään sellaista tapahdu, josta ihmisten ajatellaan haluavan lukea. Jotkut ihmiset ovat hyviä kuuntelijoita, he osaavat kuunnella sydämellään. He ymmärtävät nopeasti mitä tarkoitan, kun sanon että jokin asia tuntui samalta kuin puiden merta muistuttava kohina. Ehkä minun pitäisi kirjoittaessani ajatella, että kirjoitan kirjettä heille? Minun on helpompi puhua ihmisille, jotka pitävät inhimillisistä asioista eivätkä kaipaa uskottavuutta.

Sairaalassa oli paljon sitä mistä puhutaan: kiirettä ja välinpitämättömyyttä, oli ilkeitä ja työhönsä kyllästyneitä lääkäreitä ja hoitajia. Tasan neljä vuotta sitten jouduin sinne hyvin äkillisesti. Tulin hirvittävän kipeäksi, eikä kukaan oikeastaan tiennyt mikä minulla oli. Menin huonoon kuntoon, eikä minua alkuun haluttu tutkia, koska olin perusterve ja ajateltiin, että se on jotain ohimenevää. Päästyäni hoitoon paranin nopeasti. Mutta minä en oikeastaan muista ilkeyttä tai kaikkien kiirettä. Muistan erään hoitajan, joka puhui pehmeällä äänellä ja piti minua kädestä kiinni toimenpiteen aikana. Ja toisen, joka sanoi ”toivon, että paranet pian” vilpittömällä äänellä ja katsoi minua suoraan silmiin, ei säälien vaan sydän täynnä myötätuntoa. Lääkärin, joka sanoi ettei halua aiheuttaa ylimääräistä kipua.

Jos keho pettää, tulee yllättäen erittäin ilmiselväksi se, ettei kukaan pärjää yksin. Jos on kyvytön itse edes kävelemään – ja vaikka pystyisikin, niin ei jaksaisi. Kun jaksaa vain maata ja juuri pysytellä elossa päivien kerrostuessa viikoiksi ja viikkojen kuukaudeksi, ymmärtää hyvin, ettei kukaan ole vain mielensä. Että keho on hirvittävän tärkeä eikä se ole itsestäänselvyys. On aikaa huomioida ja yhtäkkiä korostuu myös se, kuinka paljon sitä onkaan toisten armoilla, lapsenkaltaisessa tilassa. On minulla huonojakin muistoja. Mutta on paljon luontevampaa muistaa hyvyys ja pehmeys. Mikä etuoikeus on olla niin inhimillinen, että havahtuu kaikkeen hyvään. Kivun muistoa miellyttävämpi on muisto siitä kun kipu olikin poissa. Mikä autuas keveys.

En pelkää kiltteyttä, ja minusta on luonnollista olla haavoittuvainen. Se on lainalaisuus, joka hallitsee kaikkea elämää. Minusta tuntuu, että monelle se on vaikeaa. Ehkä heidän on siksi vaikea ottaa sitä vastaan. Armoa ja lohtua ja pehmeyttä. Ja ehkä siksi maailma alkaa näyttää yksinomaan uhkaavalta. Sellaiselta paikalta, jossa kukaan ei ole hyvä ja kaikki rakkaus on rikkonaista ja asiat kulkevat kohti vääjäämätöntä tuhoa ja loppua. Toisaalta en ole erityisen kiltti ihminen, ainakaan kaikkia kohtaan. Enkä näe syytä tehdä kiltteydestä numeroa, ei kiltteyden olemassaoloa ole tarpeen perustella. Ei vain ole tarpeellista leimata sitä heikkoudeksi.

En minä tiedä tuhoutuuko maailma. En minä tiedä onko enää toivoa yleisellä tasolla olemassa. Mutta tiedän, että jos oppii muistamaan hyvän ja näkemään onnen, on helpompi myös elää pienesti, luopua monesta asiasta, joka kuluttaa. Kuluttaa maapalloa, mielenrauhaa, aikaa ja sielua. Sellaista on helpompi maalata kuin siitä on kirjoittaa. Muuttuvatko aamut kauniimmiksi, jos rakastaa elämäänsä? Onko kauneutta enemmän silloin, kun sitä osaa katsoa? Esittävää kuvaa tehdessään on tärkeää miettiä sitä, mitä yrittää ilmaista. Pidän taiteen tekemisestä koska se on joutilasta aikaa, jolloin saa tarkkailla, nähdä, kuulla. Ja varsinkaan maalatessa ei ole välttämätöntä olla aivan varma kaikesta, on tilaa liikkua hapuillen eteenpäin.

Puhuttaessa muistoista pitää puhua myös unista. Mitä eroa minun mieleni kannalta on sillä, onko jokin asia tapahtunut vain mielessäni vai täällä, jossa minä kirjoitan ja sinä luet – molemmat juuri nyt, mutta eivät samanaikaisesti. Mitä eroa on sillä, onko jokin tapahtunut unessa vai täällä, valveilla? Ymmärrän, että vaikkapa tutkijalle tämä ero on oleellinen, mutta minä en ole tutkija. Ei unen muistaminen ole hulluutta, hulluutta on se, ettei ymmärrä unen ja muiston perustavanlaatuista eroa. Tuo ero ei kuitenkaan ole siinä että toinen olisi todempi toista, muistetut asiat ovat vain tapahtuneet eri olemassaolon muodoissa ja niitä sitovat erilaiset lainalaisuudet. Uni tai unelma voi olla totta, jos niin uskaltaa ajatella, jos uskaltaa olla niin rohkea, ettei se ole itselle sama asia kuin hulluksi tuleminen, jos uskaltaa luottaa arkitodellisuuteen ja siihen, että olemassa voi olla monella tasolla. Että olen se mitä olen mielessäni samalla kuin olen se, mitä olen kehossani ja mitä minulle tapahtuu itseni ulkopuolisessa maailmassa. Nuo kaksi asiaa eivät ole ristiriidassa, vaikka niiden totuus olisi erilainen. Jos uskaltaa olla olemassa tavalla, jossa oman olemassaolon ei tarvitse olla itsestään selvästi yhtä totuutta, toisiaan tukevia faktoja, voi myös huomata enemmän ja havahtua uudenlaiseen kauneuteen. Voi olla muutakin kuin tarina, jossa on selkeä narratiivi ja yksi asia johtaa toiseen. Usein unien todellisuus on samankaltaista kuin muistojen, jotka eivät liity mihinkään. Luin Tarkovskin päiväkirjaa. Hän kertoi siinä unestaan. Se oli kaunis. Minusta sellainen ihminen on onnekas, joka osaa uneksia.

Maalaaminen, tai taideteoksen katsominen, on vähän kuin valveunta. Taide on olemassa oleva todiste, dokumentti, meidän loputtomasta kyvystämme uneksia. Ja jos uskaltaa uneksia tarpeeksi, unet voivat muuttua näyiksi, tulla todentuntuisemmaksi. Ihminen voi harjoitella kykyään ottaa unensa enemmän todesta. En minä halua uneksia siksi, että kuvittelisin olevani oraakkeli tai että haluaisin paeta todellisuutta. Minä rakastan uneksimista siksi, että se on yhtä suuri osa todellisuutta kuin silmiemme edessä avautuva yhteinen maailmamme. Ei unissa näe tulevaisuutta, uni on ajaton paikka. Yhdessä unessa voi kulkea monta vuotta, yhden unen aikana. Herätessä huomaa vain muutaman minuutin kuluneen. On turha väitellä, paljonko aikaa on siis unessa kulunut, ikuisuus vai tuo muutama minuutti. Tuota tarkoittaa ajan suhteellisuus kaltaiselleni maallikolle. Sitä paitsi on mielekkäämpää seurata pilvien vaellusta taivaalla kuin kellon viisareiden ennalta-arvattavaa, joka päivä samanlaista marssia numeroiden yli. Tarkovski sanoi, että tulevaisuus on aina tuntematon, ja nykyhetki muuttuu toiseksi nopeammin kuin huomaamme. Mutta menneisyyttä, muistojamme, me kannamme mukanamme koko ajan. Ikuisuus on siinä, missä sen haluaa löytää. Taide voi olla unenkaltaista. Se kykenee jatkamaan olemassaoloaan yli uskalluksen määrittelemän rajan.

Teksti pakottaa miettimään. On pakko seurata havaintoa tarkasti. Maalatessa voi vain tuntea ja antautua tunteen varaan. Sitä maalaamisen opettelu mielestäni on, peruuttamattomien virheiden tekemistä, joista syntyy jotain uutta. Ja kuitenkin seuraavalla kerralla virheestä on jo oppinut jotain. Kirjoittaminen on sitä mitä voi sanoittaa, maalaaminen sitä mitä ei voi. Eräs tanssinopettajani sanoi, että ihminen alkaa tanssia, kun ei enää tiedä kuinka sanoisi tuntemansa. Samasta syystä ihminen alkaa maalata. Jos yrittää kuvata haurasta muistijälkeä, jota ei itsekään näe kovin hyvin, voi alkaa maalata antaen muiston kuvata itse itsensä. Maalaaminen on portti uneen valveessa, tie outoon muistoon, joka on sanojen ulottumattomissa, olemassa vain tunteena. Käsien taito palvelee sitä osaa itsessä, joka on unta. Kieltä tuottava minuus on jo itsessään jotain unenomaista – käsite, abstrakti rakenne, energia, joka kulkee aivojen sähköisissä impulsseissa. Kun se on hereillä, se on tässä ja

huomioi, unessa se palaa itsekseen, kieli itsessään on niin abstrakti asia. Maalaus, maali. Maali on konkreettista, sitä voi laittaa kankaalle. Sana on vain kaava, kirjainyhdistelmä. Sen voima on ikuisesti näköaistin ulottumattomissa. Sitä ei voi tuntea katsomalla, kokeakseen sen täytyy ymmärtää ja tietää ennalta sen merkitys. Kuva on suorempi, viiva on viiva, pinta on pinta. Ja ehkä juuri siksi, että kuva on niin konkreettinen mutta kuitenkin ”vain kuva”, on sen avulla helpompi kertoa jostain oleellisesta, josta syntyy pitkästyttäviä tarinoita. Voi maalata outoa valoa, joka ehkä oli uni, ehkä aurinkoinen päivä lapsuudessa.

Sen vanhana taitaa

Johanna ¨Jorma¨ Kinanen

Käsissäni on valokuva, jossa ovat pieni Jomppa ja kaksi hänen serkkuaan. Kuva on vuodelta 1990, Jomppa on kolmevuotias, serkukset vuoden vanhempia. Vasemmassa reunassa serkut halaavat toisiaan nurmikolla. Näyttää olleen aurinkoinen ja lämmin sää, sillä kaikilla on tyttömäiset kesämekot. Serkuilla näyttää olevan hauskaa ja turvallista, kuten lasten elämän aina soisi olevankin.

Mutta mitä tekee kuvassa pieni Jomppa? Äiti on letittänyt valkoiset hennot hiukset, kampaus näyttää kaikessa viattomuudessaan hauraalta ja söpöltä. Jompalla on selkeä hajurako halaaviin serkkuihin, jotka keskittyvät toisiinsa. Jomppa keskittyy tiiviisti kameraan. Hymy on lähes pirullinen virne. Virne, josta ei ota selkoa, onko tuo pieni tyttö täysin tietoinen omasta olemisestaan vai onko hän vahingossa ja lapsen viattomuudessaan oman elämänsä Linda Lampenius. Asento kuvassa on kyykky ja pikkuhousut paistavat mekon alta kameraan.

Kyllä Jompalla näyttää olevan hauskaa! Mihin hän serkkuja tarvitsee kun on esiintymistä rakastava kamera ja pikkuhousut joita esitellä?

Tästä elämä vasta alkaa.

★

Sukulaiset olivat kerääntyneet kakkupöydän ääreen. Ujon innostunut lapsi nautti sekä ahdistui huomiosta mitä syntymäpäivillään sai osakseen. Teeskenneltyä iloa, pelkoa siitä, että tekisi jotain väärin, jonka seurauksena tulisi tukkapöllyä. Koskaan ei tiennyt mitä tekee väärin, mutta kyllä sen sitten nahoissaan tuntisi ja – *oppiipahan jatkossa*.

Kakun neljä kynttilää on puhallettu oikeaoppisen onnistuneesti, vaikkakin jännitys oli valtaisa. Takakireää ilmapiiriä elävöitti mummo, joka kysyi: ”Mikäs Jompasta tulee isona?” Jompan silmät innostuivat välittömästi ja hän vastasi sanalla, jonka oli juuri oppinut uutena: ”Strippari!”

Mummo nauroi ja isä torui, mutta Jomppa jäi kevyen häpeän vallassa pohtimaan, mikä on strippari. Ainakin sana, joka aiheutti reaktion.

★

Mummon luokse oli aina ilo mennä. Hän oli todellinen citylady. Jomppa sai kuulla olevansa Missi ja kauneutta ihailtiin. Sai laittaa kaulalle kettupuuhkan, mummon hameita ja helmikoruja. Huulet punattiin yhdessä ja mummo kiharsi molempien hiukset. Jomppa esitti mummolle luultavasti piinallisen pitkiä tanssiesityksiä, mutta mummo kehui kehumistaan kuinka ihastuttavaa tanssi oli.

Erään mummolareissun jälkeen oli aika palata isälle. Mummo ja pappa tulivat vielä kahville, istuutuivat pöydän ääreen ja – *lapset sitten hiljaa.*

Täällä ei tanssita. Mummolla oli se oma ihana virneensä kun hän alkoi kertoa mitä olimme tehneet. Hän kertoi, että Jomppa tanssi niin villisti olohuoneessa, että riisui itsensä pikkuhoususilleen. Tulihan siinä kovin kuuma. Eikä esitys jäänyt vain tähän. Tanssi oli yltynyt niin vauhkoksi, että pikkuhousut valuivat itsestään alaspäin ja pieni Jomppa oli vimmaisesti potkaissut ne jalallaan seinään. Olivathan ne tanssin tiellä.

Siinä sitä sitten taas oltiin. Mummon riemastuttavan naurun ja isän pahaenteisen ilmeen ristitulessa.

★

Pappa ajoi partaansa kylpyhuoneessa. Pieni Jomppa käveli tomerasti papan luo ja kysyi: ”Pappa, ootsä nähny mun pimppiä?” Ja ennen kuin pappa ehti ihmetykseltään mitään sanomaan, nosti Jomppa jo hametta ja hihkaisi: ”Tässä se on!”

Kaikilla oli hauskaa. Pappa nauroi, mummo nauroi, Jomppakin nauroi, koska kaikki nauroivat.

Mummo ja pappa kertoivat tätä samaa tarinaa vuodesta toiseen ja tietysti jokaiselle vieraalle, joka heillä kylässä kävi. Tarina, josta Jomppa sai olla ylpeä, hän oli tehnyt jotain valtavan suurta. Sankariteot lähtevät pienistä teoista. Ruohonjuuritasolta, jota ei suurempi joukko ihmisiä vielä osaa nähdä.

★

”Iskä, miten sen miehen sitten isona itelleen saa?” kysyi Jomppa vakavana. Asia oli vakavuudessaan varmasti ollut monesti mietinnän alla. Isä ja äitipuoli remahtivat nauruun, joka oli ilkeämielistä ja vähättelevää. Nauru oli täysin erilaista kuin mummon ilomielinen, hyväksyvä ja sydämellinen nauru. Jomppa ei saanut vastausta. Kysyikö hän jotain väärää? Jotain, mitä ei saa ajatella? Kysymys jää kuitenkin tytön mieleen, eikä sitä päästetä ilmoille enää ikinä. Kukaan tuskin tahtoo kokea häpeää ymmärtämättä täysin syytä. Ilmeisesti miehen saaminen on jotain, mistä tuntuu kokea häpeää.

Mutta ei hätää isä, kyllä lapsi ottaa asioista itse selvää aikanaan. Nolostuksesta huolimatta Jomppa tiesi, että asia tullaan saattamaan loppuun ilman isän vastauksia.

★

Jomppa piti Barbieista ja niiden pitkistä hiuksista, kauniista silmistä ja pitkistä jaloista. Barbeja jaksoi riisua ja pukea syvällä intensiteetillä. Nuket piti kaunistaa joko muuten vain, tai treffeille sen yhden Kenin kanssa, jonka Jomppa omisti. Äiti sai kunniakkaan tehtävän katsoa Jompan valmisteleman näytelmän, jossa Barbie ja Ken olivat viettämässä iltaa. Ken oli saattanut Barbien hotellin portille odottaen luultavasti jatkoromanssia. Barbie ei kuitenkaan ollut jostain syystä täysin tyytyväinen Keniin, haukkui tämän lyttyyn ja jätti Kenin tylysti yöhön.

Äiti saattoi vain kehua hienoa näytelmää, naureskella itsekseen ja miettiä, että olipa erikoinen näytelmä lapselta. Draaman kaari jäi äidille mysteeriksi, mutta Jomppa tiesi kyllä. Äidiltä kielletty osio näytelmästä jatkui suljettujen ovien sisällä, tähän jatko-osaan saivat osallistua vain Jomppa ohjaajana ja Barbiet näyttelijöinä. Barbien hotelli oli kolmiosainen kärry, joita nähdään normaalisti kylpyhuoneissa. Kärryssä oli pyörät ja se oli vaaleansininen. Jokainen kärrytaso oli luksushuone, johon Barbiet saivat astella sisään vain, jos olivat alasti. Meno oli hurjaa. Jokaiseen huoneeseen ahtautuneet alastomat nuket juhlivat niin vauhdikkaasti kärry heiluen, että heikoimmat yksilöt tippuivat ikkunoista ulos.

Olihan se nyt selvä ratkaisu, ettei Ken näihin bileisiin ollut tervetullut. Eikä äiti katsomaan näytelmän jatko-osaa. Sen tiesi pieni Jomppakin.

★

Veli istuu olohuoneen sohvalla. Veli on puolitoista vuotta siskoaan vanhempi. Jomppamainen huvitus kasvaa sisältäpäin kun sisko miettii suihkusta tullessaan, kuinka hauska olisi nyt mennä veljen eteen ja heittää pyyhe pois päältä. Ehkä hieman heilutella siinä pyllyä. Ei muuta kuin tuumasta toimeen!

Veli heittää nauraen kädet silmilleen näytöksen alkaessa. Pienet suut nauravat koko talossa. Yhtäkkiä ovi avautuu, odottamaton vieras saapuu ovesta. Se on pappa. Pappa ei ole kuitenkaan omaa sukua, vaan veljen vaimon isä. Veljen lapset riemuitsevat, heidän mielestään on ehkä maailman paras asia, kun Jorma-täti heidän luonaan aina pyllyttää. Pieni Jomppa Jorma-tädin sisällä häpeää hieman, kun tulee näin yllätetyksi vieraan silmissä. Sisimmissään huvitus on kuitenkin jo suurempi tunne kuin häpeä. Veli nauraa, lapset hymyilevät, Jorma-täti heittää nopeasti pyyhkeen päällensä ja elämä jatkuu.

★

Jorma-täti kysyy kämppäkaveriltaan Saulilta, mitä laittaisi tänään päälle töihin. Sauli etsii Jorman kaapeista övereimmän mustan tyllihameen sekä isoimmat korut. Asukokonaisuuden, jotka olisivat omiaan hilpeisiin naamiaisiin. ”No enkä laita, mullehan nauretaan päin naamaa.” Mutta takaraivon uumenista herää hyvinkin pian se pieni Jomppa, jolle kaikki on mahdollista. Ei siinä tarvitse kauaa arpoa, tylli ja korut lähtevät matkaan.

Takahuoneessa kuuluu enimmäkseen venäjäksi käytyä keskustelua. Huulia punataan ja illan työvaatteita sovitellaan jo päälle. Jorma pukee viimeisenä ja katsoo itseään peilistä. Onhan tämä nyt niin naurettava näky, ettei voi kuin nauraa. Eikä muita vaatteita otettu edes varulta matkaan. Pokalla vain rappuset ylös ja työkavereiden seuraan tupakkakoppiin odottelemaan ovien avautumista. Hymyt ovat välittömästi leveät. Pitkäsääriset ja upeat venäläiset naiset huudahtelevat innosta, osoittelevat vaatteitani toisilleen ja hipelöivät nauraen hametta. Yrmeä baarin omistajakin kiinnostuu ja tulee muiden kanssa nauramaan asukokonaisuudelle. Hän sanoo sen olevan kuin ranskalaisten tanssijoiden asu.

Musiikki alkaa, savukone sihahtaa ja savu osuu valojen kanssa lavalla odottavaan tankoon. Yksi baarimikoista huutaa: ”Musta joutsen tanssimaan!”

Tästä tulee hyvä ilta.

Kirjoittajat

MILLA TERVAKANGAS on parhaimmillaan omilla kirjaimilla, sattumilla, kuolaimilla, salamilla, tuulettimilla, taimilla luomillaan soittimilla, parantamillaan tummilla sadettimilla.

SARI PORTTILA on vanhempiensa ainoa lapsi ja esikoislapsensa ainoa äiti. Nastolasta kotosin. Huolestunut luonnonympäristöjen tuhoutumisesta, totaalisen hullaantunut puutarhurointiin ja niin lopen väsynyt yöherätyksiin.

ANNA-MAIJA HEIKKILÄ on taiteilija ja opettaja. Hän rakastaa pientä poikaansa, nauramista ja herkuttelua.

KAROLIINA KORVUO on Kainuusta Pohjois-Savon kautta Satakuntaan kulkeutunut keskimmäinen lapsi jonka lempiherkkuja ovat mämmi, talkkuna ja luumusose.

AAPO KORKEAOJA on taiteilija, maanviljelijä, opettaja ja kolmen pojan isä, joka tykkää katsella ikkunasta.

SIIRI HARTIKAINEN välillä kuvittelee olevansa joku muu. Joskus kissa, joskus rokkitähti. Hänen lempikirjansa on Siiri Enorannan Surunhauras, lasinterävä.

ANNIKA TAKKALA on kuvataiteilija ja kyyninen romantikko.

MIRVA NISKANEN on taiteilija, joka tykkää kissoista, kasveista ja kaikenlaisista villasukista.

MONNA LAAKSONEN pitää maalaamisesta ja haluaa kehittyä siinä niin pitkälle kuin mahdollista.

JOHANNA KINANEN a.k.a. JORMA-TÄTI on moderni stipendipyllyttäjä, huumorin kuolemanvakavasti ottava sähäkkä kissa. Joten otapa siitä nyt sitten selvää.

”Tästä elämä vasta alkaa.”

ISBN 978-951-633-311-6 (painettu)
ISBN 978-951-633-312-3 (verkkojulkaisu)